

**ZAŁĄCZNIK NR 2 DO WNIOSKU O WSZCZĘCIE POSTĘPOWANIA
HABILITACYJNEGO**

**W ZAKRESIE DZIEDZINY NAUK SPOŁECZNYCH
W DYSCYPLINIE NAUKOWEJ NAUKI O POLITYCE**

AUTOREFERAT

dr Maria Gołda - Sobczak
Instytut Kultury Europejskiej w Gnieźnie UAM
Zakład Komunikacji Kulturowej

Poznań, 28 marca.2016 r.

1. Imię i nazwisko

Maria Gołda – Sobczak

2. Działalność dydaktyczno - organizacyjna

Dr Maria Gołda – Sobczak urodziła się 2 sierpnia 1979 r. w Poznaniu, gdzie ukończyła szkołę podstawową, a następnie 1998 złożyła egzamin maturalny w IV Liceum Ogólnokształcącym im. Komisji Edukacji Narodowej. W tym też roku podjęła studia w Instytucie Nauk Politycznych i Dziennikarstwa na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Na drugim roku tych studiów rozpoczęła dodatkowo naukę na Wydziale Prawa i Administracji UAM, najpierw w trybie zaocznym, a następnie eksternistycznym. Studia w Instytucie Nauk Politycznych i Dziennikarstwa ukończyła w 2003 roku pisząc pracę magisterską *Terroryzm islamski i wojna w Afganistanie* pod kierunkiem prof. zw. dr hab. Włodzimierza Malendowskiego. Praca ta została oceniona jako bardzo dobra i z takim też wynikiem Maria Gołda – Sobczak zdała 12 maja 2003r. egzamin magisterski, kończąc studia z wynikiem bardzo dobrym.

We wrześniu 2003r. została przyjęta na studia doktoranckie w Instytucie Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM w toku tych studiów prowadziła ćwiczenia ze „Wstępu do wiedzy o państwie i prawie”. Uczestniczyła w zajęciach dla doktorantów z filozofii, metodologii nauk oraz języka angielskiego, zdając z tych przedmiotów wymagane egzaminy.

W toku studiów doktoranckich opublikowała cztery artykuły naukowe, biorąc udział w 18 konferencjach naukowych, przy czym na 6 z nich wygłosiła referaty, bądź komunikaty naukowe.

Po ukończeniu studiów doktoranckich wzięła udział w 52 konferencjach wygłaszając na nich 51 referatów.

Jako doktorantka kontynuowała studia eksternistyczne na Wydziale Prawa i Administracji UAM pisząc w 2005r. pod kierunkiem prof. zw. dr hab. Tadeusza Gadkowskiego drugą pracę magisterską *Współpraca międzynarodowa w zakresie zwalczania terroryzmu*. Praca ta została oceniona na bardzo dobry i na taką też ocenę Maria Gołda-Sobczak zdała w dniu 22 czerwca 2005r. egzamin magisterski, kończąc studia prawnicze także z wynikiem bardzo dobrym.

Tak więc początkowo zainteresowania Marii Gołdy–Sobczak koncentrowały się wokół zjawiska terroryzmu i tej problematyki dotyczyła zarówno praca magisterska z zakresu nauk politycznych jak i późniejsza praca magisterska z zakresu prawa. W trakcie studiów doktoranckich zmieniła jednak

zainteresowania dochodząc do przekonania, że problematyka terroryzmu wymaga znajomości nie tylko języków europejskich, ale w pierwszym rzędzie arabskiego i perskiego, których mimo pewnych starań nie potrafiła sobie przyswoić. W tej sytuacji zainteresowała się problematyką mniejszości religijnej, pisząc na Wydziale Nauk Politycznych i Dziennikarstwa, w który przekształcił się w międzyczasie Instytut Nauk Politycznych i Dziennikarstwa, pracę doktorską *Polityka wyznaniowa państwa polskiego wobec nierzymskokatolickich kościołów i związków wyznaniowych w płaszczyźnie legislacyjnej (1989-2006)*. Początkowo opiekunem naukowym tej rozprawy był prof. dr hab. Ryszard Paradowski, a po jego odejściu z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza obowiązki promotora powierzono prof. zw. dr hab. Januszowi Wiśniewskiemu.. Recenzentami jej byli prof. zw. dr hab. Stanisław Wójcik (Katolicki Uniwersytet Lubelski) i prof. dr hab. Kazimierz Robakowski (UAM). Praca doktorska została obroniona w dniu 26 maja 2008r. i na podstawie jednogłośnej decyzji Komisji ds. Przewodów Doktorskich, jednomyślnie zatwierdzonej uchwałą Rady Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Maria Gołda-Sobczak uzyskała stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie nauki o polityce i w specjalności polityka wyznaniowa.

W pracy doktorskiej przedstawiono działania legislacyjne władz publicznych zmierzające do uregulowania sytuacji prawnej nierzymskokatolickich kościołów i związków wyznaniowych analizując treść ustaw normujących stosunek państwa do tych wspólnot. Omówiono w niej istniejące historycznie relacje istniejące między państwem a kościołami i związkami wyznaniowymi opierając wywody o przedstawienie dziejów idei wolności sumienia i religii oraz pojmowanie jej w systemie prawa międzynarodowego oraz w obu systemach europejskich (Rady Europy i Unii Europejskiej). Nakreślono także regulacje w prawie wewnętrznym kościołów i związków wyznaniowych wskazując, w jakim stopniu na kształt ich miały wpływ władze administracyjne.

Po obronie pracy doktorskiej Maria Gołda-Sobczak została zatrudniona we wrześniu w Instytucie Kultury Europejskiej UAM w Gnieźnie, początkowo w Zakładzie Kultury Zachodnioeuropejskiej, a od 2015r. w Zakładzie Komunikacji Kulturowej. We wspomnianym Instytucie pracuje do chwili obecnej.

W toku pracy w Instytucie Kultury Europejskiej UAM Maria Gołda-Sobczak została **członkiem komitetu redakcyjnego** „The Peculiarity of Man” a także **członkiem dwóch rad naukowych** czasopism „Etyka w Mediach” oraz „Media i Medioznawstwo”. Czasopisma te nie są związane z poznańskimi

ośrodkami uniwersyteckimi. Powołanie do tych dwóch rad naukowych odebrała jako dowód uznania dla jej dokonań naukowych ze strony środowisk pozapoznańskich.

Pracując w Instytucie Kultury Europejskiej UAM stała się członkiem Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych oraz Polskiego Towarzystwa Naukowego Prawa Prasowego.

We wrześniu 2008r. Maria Gołda-Sobczak zawarła związek małżeński, a w dniu 1 października 2009r. urodziła pierwsze dziecko, a trzy lata później w dniu 11 grudnia 2012r. - drugie. Pojawienie się na świecie dzieci i częste ich choroby spowodowały, że zrezygnowała z początkowego zamiaru zdobycia drugiego stopnia doktorskiego z zakresu prawa, skupiając się tak w działalności dydaktycznej, jak i naukowej na nauce o polityce- zgodnie z posiadanym stopniem doktorskim.

Posiadane dyplomy, stopnie naukowe/artystyczne

2003 - dyplom magistra Nauk Politycznych na Wydziale Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM

2005 – dyplom magistra Prawa na Wydziale Prawa i Administracji UAM

2008 – dyplom doktora nauk humanistycznych w zakresie nauki o polityce i w specjalności polityka wyznaniowa Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM, na podstawie pracy doktorskiej *Polityka wyznaniowa państwa polskiego wobec nierzymskokatolickich kościołów i związków wyznaniowych w płaszczyźnie legislacyjnej (1989-2006)*; promotor prof. zw. dr hab. Janusz Wiśniewski UAM, recenzenci: prof. zw. dr hab. Stanisław Wójcik (Katolicki Uniwersytet Lubelski) i prof. dr hab. Kazimierz Robakowski (UAM).

3. Informacja o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych:

Dr Maria Gołda-Sobczak pracowała od 1 września 2008r. w Instytucie Kultury Europejskiej (początkowo noszącym nazwę Collegium Europaeum Gnesnense im. Jana Pawła II) jako adiunkt najpierw w Zakładzie Kultury Zachodnioeuropejskiej, a od 2015r. w Zakładzie Komunikacji Kulturowej. Instytut Kultury Europejskiej ma w strukturze Uniwersytetu im. Adama

Mickiewicza w Poznaniu status zamiejscowej jednostki organizacyjnej, przy czym nie funkcjonuje w ramach żadnego z wydziałów tego Uniwersytetu. Nie ma prawa do nadawania stopni doktorskich, a tym bardziej habilitacyjnych. Prowadzi jednak studia magisterskie nadając stopnia magistra z zakresu: komunikacji europejskiej w specjalizacji medioznawstwo, zarządzanie instytucjami kultury, edukacja europejska oraz stopnie licencjackie w zakresie komunikacji europejskiej (specjalizacja dyplomacja europejska, turystyka kulturowa oraz projektowanie kultury).

Pracując w Instytucie Kultury Europejskiej Maria Gołda-Sobczak jednocześnie współpracowała z macierzystym dla niej Wydziałem Nauk Politycznych i Dziennikarstwa prowadząc z tego tytułu wykłady ze wstępu do wiedzy o państwie i prawie w Collegium Polonicum w Słubicach oraz w zamiejscowym ośrodku tego Wydziału w Kościanie, dokąd dojeżdżała z miejsca zamieszkania. Wykładała także na Wydziale Nauk Politycznych i Dziennikarstwa w Poznaniu prowadząc dla studentów tego Wydziału zajęcia z przedmiotów: *Wolność sumienia i wyznania. Standardy europejskie i rzeczywistość polska*, a także *Nierzyskokatolickie kościoły i związki wyznaniowe w Polsce*.

Fakt, że Instytut Kultury Europejskiej powołany w 2000r. jako *Collegium Europaeum Gnesnense* (w 2005r. senat UAM nadał mu imię Jana Pawła II) utworzyli uczeni z Wydziału Studiów Edukacyjnych UAM, Wydziału Filologii Polskiej i Klasycznej wreszcie Instytutu Kulturoznawstwa oraz Instytutu Nauk Politycznych i Dziennikarstwa z ówczesnego Wydziału Nauk Społecznych oraz że początkowo prowadzono w jego ramach studia licencjackie z pedagogiki, kulturoznawstwa i nauk politycznych zaważył w dużej mierze na zakresie przedmiotów prowadzonych w Instytucie Kultury Europejskiej co spowodowało duży rozrzut w tematach zajęć prowadzonych przez Marię Gołdę-Sobczak.

Pracując w Instytucie Kultury Europejskiej prowadziła ona zajęcia wykładowe z przedmiotów:

1. Prawo międzynarodowe i prawo wspólnot europejskich; *wykład i ćwiczenia*
2. System polityczny polski na tle systemów europejskich; *wykład i ćwiczenia*
3. Teoria i praktyka stosunków międzynarodowych; *wykład*
4. Struktura służb dyplomatycznych i konsularnych; *wykład*
5. Ochrona własności intelektualnej; *wykład*
6. Prawo prasowe i autorskie; *wykład*
7. Wstęp do wiedzy o państwie i prawie; *konwersatorium*
8. Podstawy prawne turystyki w UE i Polsce; *konwersatorium*

9. Podstawy geopolityki; *konwersatorium*
10. Sytuacja prawna nierzymskokatolickich kościołów i związków wyznaniowych w Polsce; *wykląd monograficzny*
11. Konteksty prawne komunikacji międzyludzkiej; *konwersatorium*
12. Marketing polityczny; *konwersatorium*
13. Sztuka autoprezentacji; *ćwiczenia*
14. Retoryka i erystyka; *konwersatorium*
15. Copywriting; *ćwiczenia*

Ponadto prowadziła seminarium licencjackie na kierunku komunikacja europejska, wypromowując 17 osób.

4. Wskazanie osiągnięcia wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (tj. Dz.U. z 2014 r., poz. 1852 ze zm.)

a) Autor, tytuł publikacji, rok wydania, nazwa wydawnictwa

Monografią, która jest przedstawiana przez dr Marię Gołdę-Sobczak zgodnie z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (tj. Dz.U. z 2014 r., poz. 1852 ze zm.) jest publikacja pt. **Krym jako przedmiot sporu ukraińsko – rosyjskiego**, Wydawnictwo Naukowe SILVA RERUM, Poznań 2016 (ISBN 978-83-64447-71-6) (378 stron). Recenzentami wydawniczymi monografii byli: prof. zw. dr hab. Jerzy Menkes (Szkoła Główna Handlowa) oraz prof. zw. dr hab. Stanisław Wójcik (Katolicki Uniwersytet Lubelski im. Jana Pawła II).

b) Omówienie celu naukowego/artystycznego ww. pracy i osiągniętych wyników z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania.

Podstawowym celem naukowym pracy habilitacyjnej dr Marii Gołdy-Sobczak „Krym jako przedmiot sporu ukraińsko – rosyjskiego” była chęć udzielenia odpowiedzi na pytanie czy zajęcie Krymu przez Federację Rosyjską było aktem bezprawnym, sprzecznym zarówno z prawem międzynarodowym publicznym (uniwersalnym, czyli powszechnym), a więc z systemem ONZ, a także z prawem europejskich systemów regionalnych tj. systemem Rady Europy oraz KBWE/OBWE – których członkami są Federacja Rosyjska i Ukraina, czy też stanowiło dopuszczalny akt secesji. Sformułowano przy tym tezę, że był to starannie przygotowany akt aneksji.

Tej generalnej tezie towarzyszy kilka hipotez badawczych. W świetle pierwszej, Krym za czasów zajęcia go przez Tatarów był obszarem zasiedlanym przez różne ludy. Druga sprowadza się do twierdzenia, że Półwysep ten stanowił ojczyznę Tatarów krymskich, a na jego terytorium – z wyjątkiem nielicznych miast i twierdz przynależnych do Turcji - funkcjonował Chanat krymski, państwo wasalne wobec Turcji, ale prowadzące własną politykę zagraniczną. Kolejna, trzecia hipoteza, to założenie o swoistości źródeł etnogenezy Tatarów krymskich. Następna natomiast zakłada, że negatywny w swojej treści stereotyp Tatarów, ukształtowany został przez Rosjan w historiografii i literaturze, umożliwiając budowanie w świadomości społecznej uzasadnienia dla działań zmuszających Tatarów krymskich do opuszczenia ojczyzny, usprawiedliwiających ich wysiedlenia poza obszar Krymu. Piąta z hipotez sprowadza się do twierdzenia, że próby powrotu wysiedlonych Tatarów lub ich potomków na Krym podejmowane od lat 90. XX wieku, skazane były na niepowodzenie z racji szczupłości, całkowicie prywatnych środków finansowych, jakimi Tatarzy dysponują, a zarazem wobec braku wsparcia ze strony władz ukraińskich, niechętnego stanowiska administracji Autonomicznej Republiki Krymu, braku regulacji prawnych, jak również braku wsparcia zarówno ze strony społeczności międzynarodowej, niedostrzegającej problemu Tatarów krymskich, jak i ze strony współwyznawców w bogatych państwach islamu, w tym także w Turcji. W kolejnej hipotezie sformułowano założenie, że dyplomacja rosyjska, co najmniej od momentu rozpadu b. ZSRR konsekwentnie, świadomie budowała podstawy pozwalające jej na kwestionowanie w przyszłości przynależności Krymu do Ukrainy. Wiązało się z tym kwestia regulacji granic i problem Floty Czarnomorskiej. Ostatnia z hipotez zakłada, że obecny system bezpieczeństwa ma charakter wysoce niedoskonały i w sytuacji, gdy agresorem dokonującym aneksji jest mocarstwo mające potencjał atomowy, sprowadza się do gołosłownych, bezwartościowych deklaracji.

Rozważania składające się na niniejszą rozprawę zawarto w ośmiu rozdziałach, rozbitych, z wyjątkiem pierwszego, na mniejsze części, a poprzedzonych warsztatowym wstępem, w którym starano się wyjaśnić cel badań, wskazać tezę rozprawy i jej hipotezy oraz scharakteryzować zakres rzeczowy terytorialny i chronologiczny badań, a także ogólnie przedstawić źródła i wykorzystaną literaturę, odnosząc się także do kwestii metodologicznych.

Pierwsze cztery rozdziały pracy, o nachyleniu historycznym, stanowią podbudowę dla dalszych rozważań politologicznych i prawnomiędzynarodowych. W treści ich starano się wykazać błędność tezy, iż

Krym stanowi ziemię rosyjską, bądź obszar, z którego pradawni Słowianie zostali wyparci przez najeźdźców. Poświęcono tu jednak wiele uwagi sprawom ustrojowym Krymu w okresie Chanatu oraz politycznym aspektom zajęcia Półwyspu przez Rosję. W rozdziale pierwszym przedstawiono Półwysep Krymski przed jego zajęciem przez Tatarów, zwracając uwagę na osadnictwo i związki polityczne. W rozdziale drugim ukazano losy Krymu w czasach Chanatu od poł. XIII w. po schyłek XVIII w., zwracając uwagę na etnogenezę tej ludności i eksponowane w nauce jej podziały na rozmaite grupy. Podjęto tu także problem szczególnej formy państwa, jaką był chanat, podziałów stanowych istniejących wśród Tatarów oraz kulturowanej przez nich formy rządów, nie pomijając także kwestii gospodarczych i demograficznych. Wypada w tym miejscu zauważyć, że wobec spalenia przez Rosjan pod koniec XVIII w. archiwum chanów, badacze mogą w swych ustaleniach opierać się jedynie na źródłach dyplomatycznych, pochodzących z państw sąsiednich i przekazach podróżników. Trzeci rozdział pracy poświęcony został dziejom Krymu w okresie rządów carskich. W jego treści zwrócono uwagę nie tylko na wypadki polityczne, których efektem stało się wypędzenie znaczącej liczby Tatarów z Krymu oraz dokonane zniszczenia kultury materialnej, lecz także na odrodzenie narodowe Tatarów w ostatnich dwóch dziesięcioleciach XIX w. i w początkach XX w. Wskazano tu także, że poprzez literaturę piękną i malarstwo Krym zaczął żyć w kulturze Rosji i w świadomości jej mieszkańców, jako romantyczna kraina od dawna należąca do Imperium Carskiego. Zajęto się również problemem stereotypu Tatara. Kolejny rozdział poświęcony jest dziejom Krymu pod władzą radziecką, przy czym znaczący akcent w jego treści położono na podejmowane pod koniec I Wojny Światowej próby utworzenia przez Tatarów na obszarze Krymu własnego państwa. Starano się przy tym wykazać, że klęska tych inicjatyw miała podłoże polityczne, wynikające z walk między bolszewikami a ich przeciwnikami. W dalszych częściach wspomnianego rozdziału odniesiono się do stosunków między ludnością tatarską a okupującymi Krym wojskami III Rzeszy, poświęcając uwagę masowym prześladowaniom ludności tatarskiej po opuszczeniu Niemców przez Krym, a także wysiedleniom resztek Tatarów z ich ojczyzny.

Zasadniczy trzon pracy zawarto w ostatnich czterech rozdziałach, podejmując w ich treści kwestie zdecydowanie politologiczne, a w przedostatnim siódmym także prawnomiędzynarodowe. W piątym rozdziale zajęto się próbami powrotu Tatarów na Krym, kreśląc sytuację Półwyspu po rozpadzie Związku Radzieckiego oraz analizując zakres i charakter roszczeń terytorialnych Federacji Rosyjskiej wobec Krymu, w tym także kluczową jak się okazało sprawę Floty

Czarnomorskiej. Starano się wykazać, że świetnie przygotowanej służbie dyplomatycznej Federacji Rosyjskiej, wyraźnie planującej z dużym wyprzedzeniem kolejne posunięcia oraz umiejętnie wykorzystującej przewagę gospodarczą i polityczną nie potrafili sprostać Ukraińcy, gorzej przygotowani zarówno teoretycznie, jak i praktycznie, a dodatkowo zmagający się z trudnościami ekonomicznymi, a także wewnętrznymi niesnaskami i sporami. Analiza licznych porozumień i umów międzynarodowych zawieranych w tym okresie przez Ukrainę i Federację Rosyjską, dowodzi jednoznacznie, że były to praktycznie dokumenty, których strona rosyjska nie miała zamiaru przestrzegać a podpisywała je jedynie w tym celu, aby z jednej strony uspić czujność Ukraińców, z drugiej usilnie krok po kroku umacniać przekonanie rosyjskich mieszkańców Federacji i diasporę rosyjską na Ukrainie oraz w pierwszym rządzie etnicznych Rosjan na Krymie, że Półwysep dostał się pod władanie Ukrainy bezprawnie, gdyż stanowi w istocie rzeczy ziemię rosyjską. Zawierane umowy miały także z jednej strony dowieść społeczności międzynarodowej dobrej woli Rosjan, ich umiłowania pokoju, z drugiej zaś zasiać w społeczeństwie Zachodu wątpliwości, czy istotnie słusznym jest, aby Krymem władali Ukraińcy, skoro większość tamtejszej ludności to Rosjanie, a dodatkowo stacjonuje tam rosyjska Flota Czarnomorska.

W rozdziale szóstym monografii przedstawiono polityczne tło zajęcia Krymu przez Federację Rosyjską, kolejne działania, jakie były podejmowane zarówno przez Rosjan, jak i Ukraińców, w szczególności zaś kwestię referendum na Krymie, jego wyniki oraz skutki polityczne i konsekwencje prawne w płaszczyźnie prawa międzynarodowego. W tekście rozdziału zwrócono uwagę na treść i znaczenie Memorandum budapesztańskiego, wyniki referendum bezprawnie - z punktu widzenia Konstytucji Ukrainy - przeprowadzonego na Krymie. Dokonano w tym miejscu także analizy zajęcia Krymu przez Federację Rosyjską w optyce różnych koncepcji kategorii interesu. W przedostatnim, siódmym rozdziale pracy, o nachyleniu wyraźnie prawniczym, podjęto próbę analizy przedstawionych we wcześniejszych częściach wypadków politycznych, starając się odpowiedzieć na pytanie, czy zajęcie Krymu przez Federację Rosyjską miało charakter aneksji jak twierdzą władze ukraińskie, czy też stanowiło wyraz samostanowienia mieszkańców Półwyspu i realizowało prawo do secesji, jak dowodzi tego strona rosyjska. W ostatnim, ósmym rozdziale pracy przedstawiono polityczne, prawno-międzynarodowe, militarne, gospodarcze i „wizerunkowe” skutki zajęcia Krymu przez Federację Rosyjską.

Podjęte w monografii zagadnienia wymagały wykorzystania wiedzy z kilku dziedzin, w pierwszym rzędzie z zakresu politologii i stosunków międzynarodowych, a także z prawa międzynarodowego i historii. Złożony i szeroki charakter problematyki objętej przedmiotem dociekań spowodował konieczność zastosowania takich **metod badawczych**, które spełniłyby postulat adekwatności, czyli doprowadziły do osiągnięcia zamierzonych rezultatów. Zdając sobie sprawę z obszerności i wieloaspektowości, zarówno metod jak i technik badawczych w naukach społecznych, oraz ich ścisłego związku z ogólną koncepcją każdej z nauk społecznych, a więc z przedmiotem i obiektem każdej z tych nauk, ich filozoficznymi podstawami metodologicznymi, pojęciami i kategoriami, a wreszcie funkcjami, starano się nie tracić z pola widzenia faktu, iż przedmiotem dociekań w pierwszym rzędzie będą stosunki między jednostkami politycznymi, pojmowane jako relacje sił i interesów, przyjmujące formy walki, rywalizacji, rzadziej współpracy. Zmuszało to do sięgnięcia po takie metody, które z natury rzeczy pozwalają dokonać oceny potęgi i polityki bezpieczeństwa w analizach strategicznych. Z natury rzeczy punktem wyjścia musiała się stać analiza materiałów o charakterze normatywnym, statystycznym. Miano przy tym na uwadze bardzo istotną jak się wydaje, w ostatecznym rozrachunku kwestię polityki historycznej i jej uwarunkowań. Niezbędnym, było więc odwołanie się do takich metod, które umożliwiłyby wzbogacenie dociekań o kwestie dotyczące powiązań etniczności i narodu z językiem, religią, tradycją i kulturą, a także z polityką językową. W efekcie koniecznym było wykorzystanie założeń wychodzących z koncepcji tzw. „trójkąta Brubakera”, przydatnego do analizy sytuacji niedopasowania granic etnicznych i politycznych, zwłaszcza w konfiguracji, kiedy heterogeniczne państwo zorientowane narodowo, nacjonalizujące się bądź etniczujące, dąży do tego, aby stać się państwem narodowym.

W pierwszym rzędzie koniecznym okazało się zastosowanie takich **metod**, które mogłyby sprostać głównemu celowi, jakim okazała się być analiza. W zakresie analizy tekstów normatywnych niezbędną okazała się cała paleta metod prawnych. W pierwszym rzędzie należała do nich metoda egzegezy tekstu prawnego, stosowana według wskazań zawartych w koncepcji derywacyjnej w ujęciu M. Zielińskiego. Towarzyszyła jej także analiza lingwistyczna tekstu prawnego, zarówno w ujęciu topiczno-retorycznym Ch. Perelmana, jak i w nieco mniejszym stopniu w ujęciu proceduralnym. Oczywiście koniecznym było odniesienie się do hermeneutyki prawnej, jako metody wyjaśnienia tekstu. Zastosowanie wspomnianych metod znajduje swój wyraz w przyjętej metodzie

eksplantacji tekstu aktów prawa międzynarodowego. Zmuszało to do posłużenia się metodą leksykalną, co wynikało z faktu, iż wykładnia językowa, zwana także semantyczną lub gramatyczną, uznawana jest, jak wskazuje się w literaturze, za „królową” wykładni. W konstruowaniu pracy nie można było uciec od metody porównawczej pozwalającej na eksplorację źródeł obowiązującego systemu prawnego, jak i wychodzącej poza ten system i pozwalającej na odniesienie jego założeń do wzorców istniejących w prawie międzynarodowym publicznym. (Dotyczyło to w pierwszym rzędzie kwestii porównania sytuacji Krymu i Kosowa, w aspekcie prawnomiędzynarodowym) Metoda ta pełniła jednak dla potrzeb niniejszej pracy generalnie jedynie funkcję aplikacyjną. Bardzo pomocną okazała się analiza instytucjonalno-prawna, którą stosowano przy badaniu istniejących na Ukrainie i w Rosji systemów konstytucyjnych. Wśród metod badawczych nie sposób było uciec od metody opisowej.

Należało także zastosować metody historyczne, które okazały się niezbędne przy konstruowaniu w pierwszym rzędzie treści zawartej w rozdziałach od pierwszego do czwartego i w pewnym stopniu piątego. Metody te dostarczające materiału do szerokiej generalizacji stosowano zarówno w ujęciu pragmatycznym, stawiając sobie za cel wydobycie danych przydatnych do odtworzenia procesu historycznego. Stosowano je także w ujęciu genetycznym (historyczno-krytycznym) starając się wskazać genezę zjawisk, których skutki można zaobserwować w dniu dzisiejszym. Założenie, że każde zjawisko ma genezę oraz rodzi określone następstwa, skłaniało do wyboru metody genetycznej, opartej nadto o indukcyjne i dedukcyjne sposoby wnioskowania. Przedmiot rozprawy wymagał wykorzystania zarówno szerokiej i zróżnicowanej bazy źródłowej, jak i odwołania się do obszernej literatury przedmiotu.

Dokonując prawnomiędzynarodowej oceny działań Federacji Rosyjskiej stwierdzono, że władze Federacji naruszyły normy prawa międzynarodowego, zobowiązania potwierdzone w umowach o charakterze uniwersalnym, wielostronnych umowach, w których jest jedna ze stron oraz uzgodnieniach międzynarodowych. Zajęcie Krymu przez Federację Rosyjską należy traktować jako okupację wojenną, która istnieje przecież niezależnie od proklamacji stanu wojny czy wystąpienia oporu zbrojnego. Ważne jest jedynie to, że zaistniało efektywne władztwo wojskowe i administracyjne na terytorium innego państwa, w tym przypadku Ukrainy przez państwo okupujące, czyli Rosję. Brak także zgody zwierzchnika terytorialnego na obecność obcych sił zbrojnych na jego terytorium. W tej sytuacji okupacja Krymu przez Rosję to okupacja wojenna, a więc stan przejściowy, który nie zmienia tytułu prawnego do okupowanego

terytorium. Dodać należy, że prawo międzynarodowe nie dopuszcza w takich przypadkach do inkorporacji, a tak się w odniesieniu do Krymu stało.

Z punktu widzenia politycznego okazuje się jednak, że Federacja Rosyjska używając argumentów gospodarczych, akcentując swoją determinację militarną, może lekceważyć – i w praktyce lekceważy – stanowisko społeczności międzynarodowej. Państwa Unii Europejskiej, ale przecież nie tylko one, podobnie jak rozliczne organizacje międzynarodowe, ograniczają się do słów werbalnego potępienia, a skuteczność sankcji gospodarczych wobec Rosji zastosowanych przez państwa zachodnie wydaje się co najmniej dyskusyjna. W gruncie rzeczy syte społeczeństwa Zachodniej Europy wydają się być przekonane, że konflikt między Ukrainą i Rosją ich nie dotyczy. Zmasowana propaganda rosyjska wyraźnie trafia do umysłów społeczności państw zachodnich, które, jak się wydaje, są zmęczone przedłużającą się konfrontacją między tymi państwami, nie zauważają aspiracji narodu ukraińskiego i gotowe są przyjąć, że Rosja ma rzeczywiste prawo decydować o sytuacji politycznej w obszarze państw byłego ZSRR, w każdym razie zaś tych, które nie są członkami NATO, ani Unii Europejskiej, a weszły niegdyś w skład Wspólnoty Niepodległych Państw. Wydaje się, że atrakcyjność Rosji jako sprzedawcy ropy naftowej i gazu ziemnego, kupca nowych technologii, w tym także uzbrojenia, towarów przemysłowych, jest tak istotna, że państwa i społeczeństwa Europy Zachodniej gotowe są złożyć na ich ołtarzu szczytne idee wyrażane w rozlicznych aktach prawa międzynarodowego. Postawa taka musi budzić obawy zarówno na Litwie, Łotwie i w Estonii, które wchodziły przecież niegdyś w skład ZSRR, jak i w Polsce i innych państwach Europy Środkowej, które należały niegdyś do tzw. obozu radzieckiego.

Dla Federacji Rosyjskiej zajęcie Krymu ma niebagatelne znaczenie w perspektywie sytuacji wewnętrznej. Jest niewątpliwym propagandowym sukcesem wzmacniającym poparcie szerokich mas dla polityki prowadzonej przez W. Putina. Dla przeciętnego Rosjanina zajmując Krym Rosja wzmocniła swoją pozycję geopolityczną, prezentując się jako państwo stanowcze, gotowe bronić swoich interesów na arenie międzynarodowej i praw ludności rosyjskojęzycznej, gotowe w dodatku do ponoszenia kosztów finansowych i politycznych takich działań. Wiąże się to jednak ze stratami „wizerunkowymi” na zachodzie, gdzie Rosja musiała przestać być postrzegana jako kraj słaby, gdyż wypadki polityczne kreowały ją jako państwo nieprzewidywalne, niebezpieczne, zdolne do agresji. Te niewątpliwe straty usiłuje „odrobić” agresywna propaganda władz Federacji, które nie szczędzą wysiłków aby przedstawić zajęcie Krymu

jako akt wymuszony przez Ukrainę, a działania militarne jako realizację zasady samostanowienia, czego potwierdzeniem ma być nielegalne z punktu widzenia obowiązującego prawa referendum na Krymie. Dla władz ukraińskich bezprawne przyłączenie Krymu do Federacji Rosyjskiej rodzi bardzo poważne problemy w stosunkach wewnętrznych. Paradoksem jest, że porozumienie mińskie mające wygaszać konflikt służy jednak stronie rosyjskiej, gdyż pozwala dojść do głosu racjom politycznym podnoszonym przez nią, jednocześnie zaś łagodząc konflikt umniejsza rolę Federacji Rosyjskiej jak rzeczywistego agresora. Wydarzenia na wschodzie Ukrainy dość skutecznie odwracały uwagę od sytuacji na Krymie, ukazując opinii publicznej Ukrainę jako kraj niestabilny politycznie, wstrząsany konfliktami wewnętrznymi. Utrata Krymu dla Ukrainy ma znaczenie ekonomiczne, wiąże się też z konsekwencjami ekonomicznymi wynikającymi z utraty infrastruktury zlokalizowanej na tym obszarze w sektorze energetycznym i wydobywczym. Stanowi także znaczące uszczuplenie jej potencjału militarnego i prawie całkowitą likwidację marynarki wojennej. Ma to także znaczenie dla bezpieczeństwa międzynarodowego, gdyż po podporządkowaniu sobie jednostek stacjonujących w portach Krymu rosyjska Flota Czarnomorska stanie się najpoważniejszą siłą w basenie Morza Czarnego, dystansując na tym obszarze flotę turecką i uzyskując przewagę nad potencjałem militarnym wszystkich czarnomorskich państw NATO.

Zarówno w publicystyce, jak i nawet w poważniejszej literaturze naukowej Krym sprowadza się do obszaru rywalizacji między Federacją Rosyjską a Ukrainą, nie zauważając, że jest to ojczyzna Tatarów krymskich. Przechodzi się do porządku dziennego nad tym, że naród ten został ze swojej ojczyzny wygnany. Zapomina się o losach tej społeczności prześladowanej przez władze rosyjskie przez ponad dwa stulecia.

Słusznie podkreśla się, że Krym jest geopolitycznym kluczem od utrzymania wpływów Rosji w Europie Wschodniej, a może i w reszcie świata. Zauważa się, że odbudowanie islamskich, a co za tym idzie tureckich wpływów na Krymie niweczyłoby dążenia Rosji do zdominowania całego basenu Morza Czarnego. Z. Brzeziński chyba słusznie podkreślał, że obsesyjna niechęć Rosji do Turcji wydaje się być konsekwencją zmagania o Krym, czyli o dominację geostrategiczną.

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych

Pozostałe osiągnięcia naukowo-badawcze zostały przedstawione zgodnie z wymogami zawartymi w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 r. w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego (tj. Dz.U. z 2011r., Nr 196, poz.1165).

- a) Kryteria oceny w zakresie osiągnięć naukowo-badawczych habilitanta obejmują zgodnie z § 3 pkt 2 ww. rozporządzenia, w obszarze nauk społecznych - autorstwo lub współautorstwo publikacji naukowych w czasopismach znajdujących się w bazie Journal Citation Reports (JCR) lub na liście European Reference Index for the Humanities (ERIH).**

Zainteresowania naukowe dr Marii Gołdy – Sobczak grupują się wokół kilku osi tematycznych. Pierwszą z nich i niewątpliwie najstarszą związaną z tematyką prac magisterskich z nauk politycznych oraz z prawa jest problem terroryzmu. Do kwestii tych Maria Gołda-Sobczak wracała jeszcze później – ostatnio w 2009r. Kolejną z osi tematycznych, będącą wynikiem poszukiwań badawczych związanych z pracą doktorską, kontynuowanych po jej napisaniu, jest wolność sumienia i wyznania. Do kwestii tych Maria Gołda-Sobczak wracała wielokrotnie, ostatnio w 2015r. Rozwinięciem tematyki podjętej w ramach badań nad wolnością sumienia i wyznania są rozważania wokół trzeciej z osi odnoszące się do szeroko pojętych praw człowieka. Czwarta z osi tematycznych odnosi się do kwestii związanych z regionalizmem i funkcjonowaniem samorządu. Piąta z osi tematycznych dotyczy problematyki mediów i ochrony własności intelektualnej, a ostatnia –szósta spraw dotyczących zawodów prawniczych. Tematyki koncentrującej się wokół tych osi dotyczy 9 tekstów przyjętych do druku, które według zapewnień wydawców maja zostać opublikowane jeszcze w bieżącym semestrze.

Maria Gołda-Sobczak opublikowała dwie książki w tym pracę mającą być podstawą przewodu habilitacyjnego. Jest współredaktorką kolejnych dwóch książek. Ponadto opublikowała 24 artykułów w czasopismach naukowych (w tym 21 po obronie pracy doktorskiej), 42 rozdziałów w monografiach naukowych (w tym 41 po obronie pracy doktorskiej).

Łącznie w dorobku posiada więc: 2 książki (w tym praca habilitacyjna), 2 książki pod redakcją 68 artykułów w czasopismach i monografiach naukowych (po obronie pracy doktorskiej 64 artykułów), ponadto 7 tekstów przyjętych do druku, których publikacji należy oczekiwać w najbliższym czasie.

Z opublikowanych tekstów 8 ukazało się w językach obcych, po rosyjsku i po angielsku z czego: 1 tekst w języku angielskim w Berlinie, a dwa w języku rosyjskim i angielskim w Irkucku i Kijowie. Pozostałe teksty w językach obcych opublikowane zostały w Polsce, przy czym 2 z nich we współpracy z wydawcą włoskim.

Na druk oczekuje książka dotycząca sytuacji prawnej nierzymskokatolickich kościołów i związków wyznaniowych oraz wspomniane już 7 tekstów przyjętych do druku.

Zagadnienia będące przedmiotem zainteresowań dr Marii Gołdy-Sobczak nie odpowiadają w pełni tematyce czasopism zagranicznych wskazanych w § 3 ww. rozporządzenia. W związku z tym dr Maria Gołda-Sobczak nie publikowała artykułów w czasopismach znajdujących się w bazie Journal Citation Reports (JCR). Z kolei na liście czasopism naukowych European Reference Index for the Humanities (ERIH), na którą składają się czasopisma z piętnastu wybranych dyscyplin humanistycznych i społecznych znajduje się „Przegląd Strategiczny UAM”, gdzie dr Maria Gołda-Sobczak oddała artykuł przyjęty do druku poświęcony bezpieczeństwu w obszarze kultury, pt. „Security in the area of culture as viewed by the European Union” (zaświadczenie o przyjęciu do druku w załączeniu).

b) Kryteria oceny w zakresie osiągnięć naukowo-badawczych habilitanta, zgodnie z § 4 ww. rozporządzenia, we wszystkich obszarach wiedzy obejmują:

- 1) autorstwo lub współautorstwo monografii, publikacji naukowych w czasopismach międzynarodowych lub krajowych innych niż znajdujące się w bazach lub na liście, o których mowa w § 3, dla danego obszaru wiedzy;**
- 2) autorstwo lub współautorstwo odpowiednio dla danego obszaru: opracowań zbiorowych, katalogów zbiorów, dokumentacji prac badawczych, ekspertyz, utworów i dzieł artystycznych.**

Mając na uwadze krzyżującą się problematykę prowadzonych przez Marię Gołdę-Sobczak prac naukowo-badawczych kryteria zawarte w dwóch punktach § 4 ww. rozporządzenia zostały omówione łącznie.

Kierunki zainteresowań badawczych po uzyskaniu stopnia doktora w zakresie nauki o polityce.

Po obronie rozprawy doktorskiej (2008 rok) habilitantka:

- a) opublikowała 2 książki w tym pracę habilitacyjną;
- b) opublikowała **64 teksty naukowe** (w tym 8 ukazało się w językach obcych, z czego 3 ukazało się poza granicami Polski, a dodatkowo 2 w Polsce ale z udziałem wydawcy zagranicznego). Wśród opublikowanych 64 tekstów - 8 to teksty współautorskie napisane z bratem habilitantki dr hab. Witoldem Sobczakiem oraz z jej ojcem. Ponadto 7 tekstów oczekuje na druk.
- c) jest współredaktorką 2 książek;

Opublikowane teksty dotyczą w większości zagadnień, które nie były wcześniej przedmiotem badań w nauce polskiej lub były analizowane z uwzględnieniem innych kryteriów przeprowadzanych badań.

1. Tematyka związana z problemem terroryzmu

Płaszczyzna ta stanowi najdawniejsze pole dociekań habilitantki, stanowiąc kontynuację tekstów opublikowanych jeszcze przed obroną pracy doktorskiej, a mianowicie: *Źródła terroryzmu*, „Athenaeum Political Science” Nr 13, s. 9-26; *Spór o definicję terroryzmu*, „Wiedza i Umiejętności”, Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Umiejętności Społecznych w Poznaniu, 2004, t.5 (25), s.47-63; *Współczesne islamskie organizacje terrorystyczne i ich działalność*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Zarządzania i Prawa” 2005, Nr 2 (18), s. 113-131. *Zwalczanie terroryzmu przez społeczność międzynarodową* S. Pawela (red.), „Prawo w okresie społecznych przemian”, Warszawa 2005, s. 125-154

W ramach tej płaszczyzny opublikowano pracę *Dżihad i jego znaczenie w islamie*, w: „Etyka w mediach” 2009, vol. 2, s. 124 – 132. W tekście tym zwrócono uwagę na błędne rozumienie dżihadu w publicystyce państw zachodnich, wskazując że problem ten pojawił się dopiero wówczas, gdy arabski nacjonalizm zdominował bliskowschodnią politykę Nasera, oraz gdy ujawniły się założenia ideologiczne Braci Muzułmanów. Wywiedziono, że czynnikiem który doprowadził do upowszechnienia powierzchownej niestety wiedzy o islamskiej

świętej wojnie było pojawienie się ogólnego przekonania o szczególnym związku między dżihadem a atakami terroryzmu. Nie zauważano jednak, że świętej wojny nie może proklamować jedna organizacja, jeden duchowny a nawet ich grupa z jednego tylko kraju. Podkreślono, że pojęcie świętej wojny jest nadużywane zarówno przez posługujących się tym terminem ekstremistów islamskich jak i przez publicystów w państwach zachodnich i polityków usiłujących przedstawić swoje poczynania, jako obronę przed groźbą świętej wojny.

Zagadnienia tego także dotyczy artykuł *Ochrona praw człowieka a islam* w: „Kulturowe uwarunkowania współczesnej Azji”, red., J. Marszałek-Kawa, R.Gawłocki, Toruń 2011, s. 160-199 w jego tekście wskazano, iż przedstawiciele doktryny islamskiej oraz politycy państw w których dominuje to wyznanie zwracają uwagę, że wielu zachodnich znawców praw człowieka obwinia wyłącznie państwa islamskie o naruszenie praw człowieka niedostrzegając faktów łamania tych praw w krajach chrześcijańskich w europie zachodniej. Zwrócono uwagę, że wyznawcy islamu starają się narzucić w europie swój system aksjologiczny często oparty na częstokroć skrajnych koncepcjach muzułmańskich. Udowodniono, że muzułmanie europejscy poddawani są wpływom ruchów i doktryn religijnych oraz społecznych o charakterze ekstremalnym, przy czym większość europejskich wyznawców islamu zdaje się nie znać zupełnie poglądów wybitnych współczesnych teoretyków państwa i prawa. Politycy muzułmańscy dowodzą, że poszanowanie praw człowieka w krajach islamu jest znacząco większa niż w Europie. W dalszej części omówiono treść Powszechnej Islamskiej Deklaracji Praw Człowieka, Arabskiej Karty Praw Człowieka, wreszcie Kairskiej Deklaracji Praw Człowieka.

2. Tematyka związana z wolnością sumienia i wyznania.

Kwestii tej dotyczy szereg artykułów habilitantki. W tekście *Systemy relacji między państwem a kościołami i związkami wyznaniowymi*, „Środkowoeuropejskie Studia Polityczne”, 2008, nr 1, Poznań, s. 61-110; dokonano analizy systemów relacji między państwem a kościołami i związkami wyznaniowymi oraz istniejących w tym względzie modeli dochodząc do wniosków, że w globalizującym się świecie nie ma miejsca na nietolerancję a koncepcja państwa prawa, społeczeństwa obywatelskiego, normy Rady Europy i Unii Europejskiej jednoznacznie wskazują, że państwa muszą ułożyć w płaszczyźnie prawa wyznaniowego tak stosunki, aby mniejszości wyznaniowe nie były dyskryminowane ani nie czuły się dyskryminowane. Dalszym etapem jest

taka działalność polityczna, taka wykładania treści tych norm, aby ludność w sferze stosunków faktycznych nie odczuwała dyskryminacji. Zauważono jednocześnie, że idee równouprawnienia wyznań i tolerancji religijnej nie zostały zinternalizowane w niektórych środowiskach, także naukowych gdyż przedstawiciele ich „równouprawnienie” i „równość” chcą tłumaczyć i wyklądać jako możliwość stosowania przywilejów dla religii którą wyznają. W artykule *Wolność sumienia i wyznania, jej gwarancje w systemie prawnym Rady Europy oraz orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu*; „Ius Novum”, nr 3 2008, Warszawa 2008, s. 87-116; wykazano, że wolność myśli, sumienia i religii gwarantowaną przez art. 9 Konwencji Trybunał chce ściśle wiązać z innymi prawami chronionymi przez Europejską Konwencję, w szczególności z wolnością słowa (art.10), z wolnością zgromadzeń i stowarzyszania się (art.11) oraz z prawem do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego (art.8). W praktyce rodzi to konieczność odpowiedniego wyważenia tych wolności, zważywszy że żadnej z nich Trybunał nie przyznaje pierwszeństwa i chce je traktować jako równorzędne. Trybunał zdaje się wskazywać dwa kryteria pozwalające odróżnić wolność słowa do wolności myśli, sumienia i wyznania (religii). Pierwszym z nich jest uzewnętrzzniona treść a w drugim forma, w której ta treść się przejawia. Wolność wypowiedzi oraz wolność myśli, sumienia i wyznania jako odrębne wolności, czasem pozostające w konflikcie, są rozważane przez Trybunał w sytuacji, gdy wolność wyznania stanowi ograniczenie swobody wypowiedzi ze względu na konieczność poszanowania praw innych osób. Trybunał bardzo silnie podkreśla, że państwow, które przystąpiły do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, przysługuje margines swobody w zakresie oceny istnienia i ewentualnego stopnia konieczności ingerencji w zakres wolności słowa i wolności myśli, sumienia i wyznania.

Do analizy orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka powróciła habilitantka w późniejszym tekście *Wolność sumienia i wyznania w świetle najnowszych orzeczeń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka* (współautor dr Witold Sobczak), „Środkoeuropejskie Studia Polityczne” 2009, nr 1 – 2, s. 137 – 157, poświęconym najnowszemu wówczas orzecznictwu tego Trybunału w zakresie Praw Człowieka. Rozważając kolejne judykaty w konkluzji podkreśliła, że problemy, z którymi przyszło się zmagać Trybunałowi, to przede wszystkim kwestie związane z manifestowaniem religii poprzez specyficzny ubiór, a także sprawy wynikające z niezbyt precyzyjnego prawa wyznaniowego w niektórych państwach byłego obozu socjalistycznego. Rzuca się przy tym w oczy fakt, iż kultura prawna urzędników w tychże państwach, a także niestety

sędziów, nie pozostaje na szczególnie wysokim poziomie. Koniecznym jest także zapoznanie się ustawodawcy krajowego ze standardami prawnymi państw Europy Zachodniej. Wskazano wyraźnie przy tym można dostrzec pewne uprzedzenia w odniesieniu do niektórych ugrupowań religijnych. Zauważono, że w badanym okresie, wolność sumienia i wyznania wiązała się, w optyce Trybunału, z prawem do wolności zgromadzeń. Odmiennie niż w zanalizowanych wcześniej orzeczeniach nie można było zauważyć w orzecznictwie Trybunału ścisłych związków wolności chronionych dyspozycją art. 9 Konwencji, z tymi, na straży których stoi art. 10 Konwencji.

W tekście *Wolność sumienia i wyznania jako prawo człowieka*, „Annales UMCS. Sectio K. Politologia” 2012, vol. 19 (1), s. 27-65; podkreślono, że w obszarze wolności sumienia i religii (wyznania) swoboda ustawodawcy w zakresie ograniczenia praw i wolności jest programowo na samym wstępie limitowana przez art. 31 ust. 3 Konstytucji i dodatkowo zawężona przez treść art. 53 ust. 3 Konstytucji, który zacieśnia materialne przesłanki dopuszczalnego ograniczenia tej wolności eliminując z listy takich postaw względ na ochronę środowiska. W efekcie wolność uzewnętrznienia religii może być ograniczona wyłącznie na podstawie ustawy i to jedynie wówczas, gdy jest to konieczne dla ochrony bezpieczeństwa państwa, porządku publicznego, zdrowia, moralności oraz wolności i praw innych osób. Ograniczenia wolności religijnej w zakresie bezpieczeństwa państwa odnoszą się w pierwszym rzędzie do obowiązku służby wojskowej, który wydaje się sprzeczny z doktrynami niektórych wyznań. W zakresie porządku publicznego ograniczenia wynikają z prawa administracyjnego, budowlanego, telekomunikacyjnego, cywilnego w zakresie sposobu korzystania z własności lokalu lub z najmu (art. 144 i 685 KC), prawa pracy w zakresie przestrzegania godzin pracy, prawa edukacyjnego w zakresie narzucania studentom i pracownikom sposobu ubierania się. W zakresie zdrowia publicznego odnośnie hospitalizacji, leczenia, izolacji. Ponadto ograniczenia te mogą wynikać ze względów moralnych oraz z potrzeby szanowania praw i wolności innych. Wspomniane ograniczenia wolność sumienia i wyznania (religii) muszą być sformułowane w formie ustawowej, nie mogą godzić w samą istotę wolności oraz winny być prowadzone z zachowaniem zasady proporcjonalności. Zasady wprowadzania ograniczeń w zakresie korzystania z konstytucyjnych praw i wolności formułuje art. 31 ust. 3 Konstytucji. Wywiedziono, że uzewnętrznianie religii można przecież sprowadzić do uzewnętrzniania praktyk i obrzędów religijnych. Sensem przepisu art. 53 ust. 5 Konstytucji dopuszczającego – jako wyjątek – możliwość ograniczenia wolności

nie było ograniczenie kultu, modlitwy, a więc nie ograniczenie wolności religii, lecz ograniczenie wolności prezentowania, a zatem uzewnętrzniania w jakiegokolwiek formie, przekonań religijnych. Zmusza to do oderwania treści art. 53 ust. 5 Konstytucji od dyspozycji zawartej w art. 53 ust. 2, w którym wyliczono zakres przedmiotowy wolności religii. Jeśli by tego nie uczynić, *ratio legis* ust. 5 art. 53 Konstytucji zostaje podważone. Prowadzi to do prostego wniosku, że trud tworzenia konstytucyjnego katalogu zakresu przedmiotowego wolności religii był zbędny i wystarczyłoby ograniczyć się do proklamowania generalnej zasady wolności sumienia i wyznania bez jej konkretyzacji w postaci wspomnianego katalogu. W tym stanie rzeczy sensem istnienia regulacji przewidzianej w art. 53 ust. 5 Konstytucji może być jedynie obawa, iż duchowni jakiegoś wyznań uciekną się przy okazji sprawowania kultu do działań polegających na sianiu nienawiści religijnej, narodowej bądź rasowej oraz że środkami takimi staną się broszury, pisma bądź książki wydawane przez jakiś kościół bądź związek wyznaniowy. Zagrożeniem dla bezpieczeństwa państwa i porządku publicznego mogą okazać się nawoływania do świętej wojny, odmowy pełnienia służby wojskowej, udziału w wyborach, apele o fizyczne niszczenie przeciwników. Obawy te mogą się wydawać iluzoryczne a grożące niebezpieczeństwa mało prawdopodobne.

W mieszczącym się w tej tematyce następnym z tekstów *Nierzymskokatolickie kościoły i związki wyznaniowe w systemie polityczno – prawnym Polski*, w „Zderzenie czy dialog państw narodowych w Europie?”, red. J. Sobczak, A.W. Mikołajczak, Poznań 2008, s. 187-212; wywiedziono, że polityka władz publicznych wobec nierzymskokatolickich kościołów i związków wyznaniowych w pierwszym rządzie dotykała problemu powstania i istnienia takowych związków. Jak dowodzi tego chociażby przykład działań wobec Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego w Polsce, zarówno Urząd do spraw Wyznań jak i w pewnych sytuacjach Ministerstwo Bezpieczeństwa Publicznego zmierzały do skoncentrowania mniejszych związków wyznaniowych w większe wspólnoty i obsadzenie stanowisk kierowniczych zwłaszcza w protestanckich związkach wyznaniowych ludźmi, którzy wydawali się podatni na manipulacje. Stosowano wobec działaczy związków wyznaniowych zwłaszcza z kręgu protestanckiego rozmaite naciski i groźby starając się skłócić osoby zasiadające w gremiach kierowniczych. Z perspektywy lat nie można się oprzeć wrażeniu, iż działania wymierzone w niektóre związki wyznaniowe zwłaszcza w Świadków Jehowy przyjmowane były z wielkim zadowoleniem przez niektórych przedstawicieli hierarchii katolickiej. Z drugiej jednak strony podejmowano także działania zmierzające do przeciwstawiania Kościoła rzymskokatolickiego

Kościółowi Polskokatolickiemu w Rzeczypospolitej Polskiej, bądź niektórym wyznaniom protestanckim i ukazywanie tego pierwszego jako rzekomo niepatriotycznego i nierozumiejącego istoty przemian społeczno – gospodarczych. Oprócz działań dotyczących powstawania i istnienia nierzymskokatolickich kościołów i związków wyznaniowych polityka władz publicznych dotykała problematyki miejsc kultu, cmentarzy, zasad nauczania religii, kształcenia duchownych oraz prasy i wydawnictw.

W kolejnym z artykułów wiążących się z problematyką wolności sumienia i wyznania jest tekst *Zakres przedmiotowy swobody sumienia i religii w systemie prawnym ONZ*, w: T. Gardocka, (red.) „Dylematy Praw Człowieka”, Toruń 2008, s. 306-324. W jego treści zauważono, że sformułowane w prawie międzynarodowym publicznym w systemie ONZ standardy wolności sumienia, przekonań i wyznania (religii) mają charakter pewnych ogólnych wskazań dla państw będących członkami Organizacji Narodów Zjednoczonych. Gwarancje wolności sumienia i wyznania sformułowane w aktach prawnych systemu ONZ wyznaczają pewien minimalny poziom ochrony, który winien być spełniony zarówno przez regionalne systemy prawa jak i krajowe. Ważną wskazówką jest fakt, że do ochrony praw mniejszości wyznaniowych rozmaite akty normatywne systemu ONZ przywiązują olbrzymią wagę, przy czym niewątpliwie świadomie odchodzi się w nich od niezwykle wieloznacznego terminu tolerancja. Koncepcja ochrony praw mniejszości wyznaniowych w systemie ONZ wychodzi z założenia, że zwolennicy różnych wyznań, a także ateści, mają identyczne prawa w zakresie możliwości uzewnętrznienia swojej religii, uprawiania kultu, modlitw, uczestniczenia w obrzędach, praktykach religijnych oraz w zakresie możliwości nauczania prawd swojej wiary.

Kwestii rejestracji kościołów i związków wyznaniowych dotyczy artykuł *Problem rejestracji kościołów i związków wyznaniowych w polskim systemie prawnym*, (współautor Jacek Sobczak) w: „Środkowoeuropejskie Studia Polityczne” Poznań 2012, nr.3, s. 55-86, w którym wskazano na opóźnienia w pracach rejestracyjnych i na wynikającą ze słabszej pozycji kościołów i związków wyznaniowych jedynie zarejestrowanych a nie mających ustaw, które regulowałyby ich stosunek do państwa od tych kościołów i związków wyznaniowych, które mogą się takimi ustawami poszczycić. Stawia to pod znakiem zapytania równoprawność kościołów i związków wyznaniowych gwarantowanych w art.25 Konstytucji.

W artykule *Prawo kościołów i związków wyznaniowych do emitowania w radiu i telewizji programów religijno – moralnych, społecznych i kulturalnych*.

Gwarancje instytucjonalne pluralizmu wyznaniowego a rzeczywistość, w: „Instytucjonalne gwarancje zasady pluralizmu politycznego w Polsce na tle standardów europejskich, red. M. Paździor, B. Szmulik, Lublin 2014, s. 65-82, przedstawiono dzieje realizacji w polskim systemie wspomnianego uprawnienia. Wykazano, że nie sposób mówić o równouprawnieniu kościołów i związków wyznaniowych w zakresie prawa do emitowania nabożeństw oraz programów radiowych i telewizyjnych. Zwrócono uwagę na wyraźne uprzywilejowanie Kościoła rzymskokatolickiego oraz wyróżnienie większości tych kościołów i związków wyznaniowych, do których stosunek państwa regulowany jest ustawami. Podkreślono, że kościoły i związki wyznaniowe, które zostały jedynie zarejestrowane, co do których nie ma ustaw regulujących stosunek do nich państwa, nie znajdują się w gorszym położeniu od tych, których byt prawny został uregulowany ustawami. Zwrócono wreszcie uwagę na praktykę społeczną i politykę publicznej radiofonii i telewizji w tym zakresie.

W opublikowanym w języku angielskim tekście *Freedom of Thought, Conscience, Religion in Ukraine in the Case Law of the ECHR. Attempt at an Analysis on the Example of the Case Svytao – Mykhaylivska Parafiya v. Ukraine* (współautorzy W. Sobczak, K. Jędraszczyk), w: „Ukraina – Polska – Unia Europejska. Polityczny, gospodarczy i społeczno kulturalny wymiar współpracy”, red., K. Jędraszczyk, O. Krasiewski, W. Sobczak, Poznań 2012, s. 275 – 297, podjęto bardzo ważną dla systemu prawnego Ukrainy sprawę wolności powstawania nowych kościołów i związków wyznaniowych w kontekście jednego z orzeczeń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.

W ostatnim z artykułów dotyczących wolności sumienia i wyznania *Prozelityzm jako zjawisko kulturowe. Standardy europejskie*, w: J. Skrzypczak, J. Sobczak (red.), „Media religijne i wyznaniowe w Polsce i na świecie”, Poznań 2015, s.77 – 89, podjęto problem swobodę zmiany religii istotny zarówno z punktu widzenia uwarunkowań uniwersalnego prawa międzynarodowego jak i w świetle art.53 ust. 2 Konstytucji. Wskazano, że dopóki prozelityzm nie łączy się z przymusem, przemocą, nie jest on w świetle judykatów Europejskiego Trybunału Praw Człowieka sprzeczny z Europejską Konwencją o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Wywiedziono, że prozelityzm nie dotyczy tylko systemów religijnych, lecz także systemów aksjologicznych, przy czym zjawisko prozelityzmu można traktować jako przejaw konkurencji na rynku idei. Podkreślono wreszcie, że w swoim orzecznictwie ETPC zdaje się akceptować zjawisko prozelityzmu, obwarowując jednak go szczególnymi ograniczeniami. Ze wspomnianych orzeczeń wynika, że instrumenty ochrony praw człowieka

gwarantują wolność sumienia i religii, ale nie dają jednoznacznej gwarancji dopuszczalności prozelityzmu. Państwa członkowskie mają więc pewien margines swobody w zakresie regulacji prozelityzmu, w zależności do tradycji i przekonań społeczeństwa, a także z uwagi na konieczność zapewnienia spokoju społecznego.

3. Tematyka związana z szeroko pojętą tematyką praw człowieka.

W ramach tej tematyki Maria Gołda-Sobczak podjęła najpierw problem wykluczenia etnicznego, sytuacji prawnej mniejszości polskiej na Litwie oraz zagadnienie uchodźców, rozpatrując ten ostatni aspekt w perspektywie historycznej i odnosząc kwestie uchodźców do sytuacji egzulantów w Rzeczypospolitej szlacheckiej.

Zajmując się w artykule *Problem wykluczenia etnicznego* (współautor Witold Sobczak), w: „Prawa mniejszości narodowych”, red. T. Gardocka, Toruń 2010, s. 350-381, tytułową kwestią wykluczenia etnicznego zanalizowano pojęcie tożsamości, w tym tożsamości narodowej, stereotypizację „innych”, „obcych”, „wrogów”, dochodząc do wniosku, że zestawiony z autostereotypem narodowym obraz obcych nacji częstokroć stawał się bodźcem motywującym różne postawy etnocentryczne. Podkreślono przy tym, że wykluczenie etniczne jest jedną z postaci wykluczenia społecznego, rozważając różne jego przyczyny (systemowe, strukturalne, kulturowe i indywidualne). Dokonano w dalszej części tekstu analizy systemu prawnego Unii Europejskiej podejmującej próbę zapobieżenia zjawisku wykluczenia, zwłaszcza etnicznego, językowego bądź religijnego. Zwrócono przy tym uwagę na Kartę Praw Podstawowych Unii Europejskiej i obowiązujące Traktaty unijne. Powiązано problem wykluczenia z potrzebą ochrony mniejszości narodowych analizując Konwencję ramową o ochronie mniejszości. W konkluzji zauważono, że akty normatywne międzynarodowego i europejskiego systemu prawnego nie rozwiązują do końca problemu etnicznego. Podkreślono, że rozwiązania przyjęte w Polsce zarówno w Konstytucji jak i ustawach szczegółowych w gruncie rzeczy jedynie łagodzą problem. Wskazano na szczególną sytuację uchodźców i azylantów z prawem obywatelstwa. Bardzo silnie zaakcentowano, że zagrożeni wykluczeniem etnicznym powinni jednak zdawać sobie sprawę z tego, że mają obowiązek przestrzegania praw obowiązujących w danym kraju, szanowanie przyjętych tu norm obyczajowych i etycznych, nienarzucania większości swojego systemu aksjologicznego. Winni także dążyć do opanowania języka urzędowego takiego państwa, starać się poznać jego kulturę. Po obu stronach dominującej większości i zagrożonej wykluczeniem

mniejszości konieczne jest zaistnienie podstaw tolerancji opartej na dobrej woli i zrozumieniu innych.

Nawiązuje do tych rozważań kolejny tekst odnoszący się do sytuacji prawnej mniejszości polskiej na Litwie - *Sytuacja prawna mniejszości polskiej na Litwie*, w: „Obszar byłego ZSRR. Klęska demokracji czy transformacja”, red. S. Gardocki, Toruń 2013, s. 111-146. Dokonano w nim analizy praw mniejszości – w tym przypadku polskiej –z punktu widzenia prawa międzynarodowego publicznego (powszechnego, uniwersalnego) regionalnych systemów prawnych (Unii Europejskiej i Rady Europy) w tym także orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Szczególną uwagę poświęcono konwencji ramowej o ochronie mniejszości narodowych z 1 lutego 1995r. oraz licznych rekomendacji Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy. Z systemu unijnego zajęto się Kartą Praw Podstawowych, rozważaniami przyjętymi w Traktatach. Dokonano także analizy licznych dyrektyw. Przedmiotem rozważań stał się także Traktat między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Litewską o przyjaznych stosunkach i dobrosąsiedzkiej współpracy oraz akty wewnętrzne prawa litewskiego – wskazując na punkty zapalne w stosunkach polsko – litewskich.

Wschodu i problemu uchodźców dotyczył także odnoszący się do czasów przedrozbiorowych artykuł „*Uchodźcy ze wschodu*” w *systemie polityczno – prawnym Rzeczpospolitej* (współautor W. Sobczak), w: „Uchodźcy w Polsce i w Europie” stan prawny i rzeczywistość, red. T. Gardocka, Toruń 2010, s.244-254. W jego treści zwrócono uwagę na fakt, że brak rozwiązania instytucjonalnego problemu szlachty, której majątki zostały przejęte przez ekspansywne państwo moskiewskie doprowadziło do napięć w łonie stanu szlacheckiego przyczyniając się do jego dezintegracji i pauperyzacji. Skonstatowano, że istnienie w państwie zwartych grup uchodźców nawet tożsamyh etnicznie z ludnością państwa jest niebezpieczne dla polityki społecznej, gospodarczej i ekonomicznej. Zwrócono przy tym uwagę na sytuacje Niemców, Federacji Rosyjskiej i Kazachstanie, Rosjan którzy opuścili republiki nadbałtyckie i środkowoazjatyckie należące kiedyś do ZSRR a także Węgrów i Słowaków. Zauważono w 2010r.(sic!!!), że sytuacji prawnej uchodźców nie dostrzega społeczność międzynarodowa, a grupa ta stanowiąc zwartą społeczność niezadowolonych stwarza wyraźne niebezpieczeństwo dla międzynarodowego porządku prawnego oraz sytuacji wewnętrznej państwa osiedlenia.

Trzy kolejne teksty dotyczą sytuacji ludzi w podeszłym wieku są to: *Prawa ludzi w podeszłym wieku w systemie prawa Rady Europy i Unii Europejskiej*, w: „Themis Polska Nova” 2013, nr 2 (5),128 – 151 oraz *Protection of the elderly*

people-european standards and the reality of Poland, w: „Old age-a public health challenge. Selected issues”, red. M. Zysnarska, Poznań 2014, s. 13-36. *Konstytucyjny obowiązek zapewnienia szczególnej opieki zdrowotnej osobom w podeszłym wieku*, „Medyczna Wokanda” 2013, nr 5, s. 9 – 28 (współautor Jacek Sobczak). W pierwszym z nich podjęto analizę sytuacji ludzi w podeszłym wieku w systemach prawnych Rady Europy i Unii Europejskiej. W kolejnym przedstawiono realia polskie, a w ostatnim skupiono na potrzebie zapewnienia tej grupie szczególnej opieki zdrowotnej.

W tekście *The individual towards the rules of law*, „Про Українське Право”, Число VI – VII, Київ 2011 – 2012, s. 360-385, przeznaczonym dla wydawcy ukraińskiego podjęto problem godności jednostki wskazując jej znaczenie jako zasady prawnej w prawie unijnym.

Wolności akademickiej dotyczą dwa kolejne teksty. Pierwszy opublikowany w książce autorstwa habilitantki, „Szkice o kulturze i środkach społecznego przekazu” (Opole 2014) obszerny esej *Wolność akademicka i jej znaczenie dla kultury*, (s.159-248) oraz odnoszący się do międzynarodowego i europejskiego statusu tej wolności artykuł *International Aspect of the Status of Academic Freedom in European Culture* w: „Środkowoeuropejskie Studia Polityczne” 2014, nr 3, 145 – 168. W przywołanych tekstach zwrócono uwagę na źródła wolności akademickiej, jej składniki, granice w tym zwłaszcza na problem autonomii szkół wyższych, zagrożenia i ograniczenia wolności akademickiej. Dokonano także analizy wspomnianej wolności w aktach powszechnego prawa międzynarodowego zwracając przy tym szczególniejszą uwagę na Wielką Kartę Uniwersytetów Europejskich zwaną także Deklaracją Erfurcką. Ponadto na wolność akademicką w pracach UNESCO postanowienia Deklaracji Bolońskiej i rekomendacje UNESCO w sprawie Statusu Nauczycieli Akademickich, wreszcie na wolność akademicką w pracach Światowej Konferencji poświęconej szkolnictwu wyższemu oraz rozwiązania przyjęte w Karcie Praw Podstawowych. Kwestie prawnomiędzynarodowe zostały szczególnie uwypuklone w drugim z artykułów *International Aspect of the Status of Academic Freedom in European Culture*, natomiast w tekście *Wolność akademicka i jej znaczenie dla kultury*, odniesiono się zgodnie z tytułem w obszerny sposób do pojęcia nauki, wolności badań naukowych, możliwości prezentacji wyników badań oraz do granic wolności analizując sytuacje w polskim systemie politycznym i wskazując na zagrożenia dla kultury jakie rodzić może naruszenie tych wolności.

Wiążącej się z wolnością akademicką sprawy wolności zgromadzeń dotyczy tekst *Wolność zgromadzeń i jej konieczne ograniczenia*, w: J. Marszałek

– Kawa, M. Popławski (red.), „Społeczeństwo i polityka. Doświadczenia i wyzwania. Księga dedykowana Profesorowi Alfredowi Lutrzykowskiemu”, Toruń 2015, s. 425 – 451, w którym zajęto się problemem wolnością ich odbywania, wykazując, że wolność ta jest fundamentem społeczeństwa demokratycznego. Starano się przy tym odczytać jej treść nie tylko jako jedno z podstawowych politycznych praw człowieka i demokratycznego społeczeństwa, lecz wskazać na jego zakres i możliwości naruszeń, opierając te wywody o analizę polskich i międzynarodowych aktów europejskich oraz liczne judykaty. Do kwestii tej habilitantka wróciła rozszerzając swoje wywody i poszerzając bazę źródłową w tekście anglojęzycznym *Freedom of assembly and its necessary restraints*, [w:] M. Sitek, P. Terem, M. Wójcicka (red.) „Collective human rights in the first half of the 21st century”, Alcide De Gasperi University of Euroregional Economy in Józefów, Józefów 2015, s. 13 -26 (współautor: Jacek Sobczak).

Dalsze teksty odnoszące się do szeroko pojętej tematyki praw człowieka poświęcone zostały prawu do ochrony środowiska *Prawo do ochrony środowiska jako prawo człowieka* (współautor W. Sobczak), „Wpływ standardów międzynarodowych na rozwój demokracji i ochronę praw człowieka”, t. 1, red. J. Jaskiernia, Warszawa 2013, s. 528 – 556 oraz w sprawie ochrony danych osobowych *Unia Europejska wobec potrzeby ochrony danych osobowych* w: J. Jaskiernia (red.), „Europejski system ochrony praw człowieka. Aksjologia – instytucje – efektywność” t. 3, Toruń 2015, s.151-168. W pierwszym z nich dokonano analizy wskazań aktów normatywnych w systemach międzynarodowego prawa publicznego, regionalnego i polskiego wskazując na szczególne znaczenie prawa do dostępu do informacji dotyczących środowiska sformułowanej w konwencji z Aarhus z dnia 25 czerwca 1998r., która stanowi punkt wyjścia dla poglądu, że prawo do ochrony środowiska jest prawem człowieka. W drugim ze wymienionych artykułów dokonano szczegółowej analizy problematyki ochrony danych osobowych w systemie unijnym.

Na mające istotne znaczenie dla praktyki pytanie czy prawo do informacji jest prawem człowieka starano się odpowiedzieć w tak zatytułowanym tekście zamieszczonym w książce habilitantki „Szkice o kulturze i środkach społecznego przekazu” (s.43-114). W jego treści wykazano, że jest to w systemie prawa unijnego jedno z praw podstawowych różnie jednak traktowane w ustawodawstwach krajowych.

Niezbyt często analizowanej w literaturze kwestii decyzji Komitetu Praw Człowieka – a więc organu działającego w systemie prawa międzynarodowego publicznego, uniwersalnego i dokonującego wykładni międzynarodowego paktu

praw obywatelskich i politycznych, rozstrzygających konkretne sprawy z zakresu ochrony praw człowieka w pryzmacie regulacji wspomnianego paktu poświęcony jest artykuł: *Zagadnienie ochrony praw człowieka na Ukrainie w Decyzjach Komitetu Praw Człowieka* (współautor W. Sobczak), w: H. Stroński, J. Gołota, O. Krasiński (red.), *Ukraina – Polska – Unia Europejska. Ze studiów nad przekształceniami ustrojowymi na przełomie XX i XXI wieku, Lwów – Olsztyn – Ostrołęka 2014*, s. 156 – 168. Na treść tego tekstu składa się analiza decyzji Komitetu Praw Człowieka w sprawach ukraińskich.

Habilitantka podjęła także niebagatelny problem ochrony danych osobowych osób fizycznych w prawodawstwie Unii Europejskiej zastanawiając się nad jego wpływem na kulturę w tekście *Ochrona danych osobowych osób fizycznych w prawodawstwie Unii Europejskiej i ich wpływ na sferę kultury*, w: „Media i Medioznawstwo”, Opole 2014, Nr3-4 (11-12/III) z 2013, s. 23-41. Nieco luźniej z tematyką praw człowieka wiąże się tekst *Criminal – Law Protection of Natural Environment in the Polish Legal System*, w: Jerzy Babiak (red.), w: „Studies of economic and social processes. Society and Economy in the 21st Century”, Poznań – Środa Wielkopolska 2015, s. 201-215, w którym zwrócono uwagę na prawo do nieskażonego środowiska naturalnego jako prawo człowieka.

Z problematyką szeroko rozumianych praw człowieka wiąże się także niebagatelna sprawa okazywania lekceważenia w miejscu publicznym Narodowi Polskiemu, Rzeczpospolitej Polskiej lub jej konstytucyjnym organom *Demonstracyjne okazywanie lekceważenia w miejscu publicznym Narodowi Polskiemu Rzeczypospolitej Polskiej lub jej konstytucyjnym organom, a wolność wyrażania poglądów* „Themis Polska Nova” 2015, nr 1(8), s. 168 – 189. W tekście tym wskazano, że swobodna debata publiczna w państwie demokratycznym jest jednym z najważniejszych gwarantem wolności i swobód obywatelskich, ale demonstracyjne okazywanie lekceważenia Narodowi Polskiemu, Rzeczpospolitej Polskiej lub jej konstytucyjnym organom nie może być traktowane, jako wkład w debatę publiczną. W efekcie penalizacja takich zachowań nie może być uznawana za tłumienie takiej debaty.

Luźniej związany z problematyką praw człowieka jest tekst *Wykładania proeuropejska w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego*, w: K. Urbaniak (red.), „Skarga konstytucyjna zagadnienia teorii i praktyki”, Poznań 2015, s. 277-295, dotyczący wykładni proeuropejskiej w orzecznictwie polskiego Trybunału Konstytucyjnego w której zwrócono uwagę na fakt, że wykładnia przepisów należy bowiem do sądów jako organów powołanych do stosowania prawa poprzez ustalanie w sposób wiążący, że określona sytuacja faktyczna jest objęta

hipotezą miarodajnej normy prawnej. Trybunał Konstytucyjny powołany jest zaś do kontroli zgodności aktów niższego rzędu z aktami hierarchicznie wyższymi, a nie do ustalania skutków prawnych określonych sytuacji faktycznych. Nie leży w jego kompetencjach określanie, która – z kilku uznanych przez sądy za dopuszczalne – interpretacji określonego przepisu jest właściwa. Działalność Trybunału ma na celu wyeliminowanie z porządku prawnego normy niezgodnej z Konstytucją, a nie przesądzenie, który z możliwych wariantów interpretacyjnych wyrażającego tę normę przepisu powinien być przyjęty przez sądy. Wskazano, że rozwój Unii Europejskiej w wielu przypadkach wymusza nowe podejście do zagadnień i instytucji prawnych, które zostały w toku wieloletniej (a niekiedy wielowiekowej) tradycji ukształtowane, wzbogacone orzecznictwem i doktryną, które wreszcie zakorzeniły się w świadomości pokoleń prawników. Konieczność redefiniowania pewnych – wydawałoby się nienaruszalnych – instytucji i pojęć wynika z faktu, że w nowej sytuacji prawnej, wynikającej z integracji europejskiej, może niekiedy dochodzić do konfliktu pomiędzy utartym rozumieniem niektórych przepisów konstytucyjnych a nowo powstałymi potrzebami skutecznego, jednocześnie zgodnego z konstytucyjnymi pryncypiami, oddziaływania na forum Unii Europejskiej. Przedstawiona konieczność idzie w parze z coraz bardziej zacierającymi się granicami pomiędzy sferą bieżącej polityki zagranicznej (zastrzeżoną dla władzy wykonawczej) a sferą stanowienia prawa (tradycyjnie przynależną – choć nie wyłącznie – władzy ustawodawczej).

Zamyka tę tematykę artykuł dotyczący prawdy historycznej i jej normatywnych konsekwencji, *Historical Truth and the Possibilities of its Normative Consequences*, w: „Norm and Truth”, Edited by M. Piechowiak, Poznań 2008, s. 182-192, w którym habilitantka opowiedziała się przeciwko próbom kształtowania wizji historii poprzez penalizację głoszenia niektórych tez wskazując na uwarunkowania europejskie i ich związek z rozwiązaniami w prawie krajowym.

4. Tematyka związana z regionalizmem i funkcjonowaniem samorządu.

Problemem regionalizacji, regionem i funkcjami, jakie on spełnia zajęła się Maria Gołda-Sobczak w ostatnim czasie na przełomie 2014-2015r. Tej tematyki dotyczy kolejnych pięć tekstów. W pierwszym z nich *Regionalizacja w Europie. Idea, granice normatywne i ich realizacja*, „Themis Polska Nova” 2014, nr 2(7), s.127-145 wykazano, że pojęcie regionu jest wyjątkowo nie ostre do czego

przyczyniło się to, że było ono przedmiotem rozważań specjalistów z różnych dziedzin. Wskazano, że regionalizacja stanowi jeden z przedmiotów zainteresowania Rady Europy, która w lokalnej i regionalnej administracji widzi jeden podstawowych składników nowoczesnej demokracji europejskiej, Podkreślono, że podstawowym dokumentem odnoszącym się do tej kwestii są: Europejska Karta Samorządu Lokalnego i mylona z nią w literaturze Europejska Karta Samorządu Regionalnego. W tekście dokonano analizy tych tekstów normatywnych, zauważając, że regiony w obszarze prawa unijnego stały się ważną częścią polityki Unii Europejskiej. Podjęto także kwestię funkcjonowania Komitetu Regionów, którego działalność związana jest z zasadą pomocniczości i propagowaniem idei Europy Regionów.

Perspektywy regionalizacji w Europie podjęto w artykule *Perspectives of Regionalisation in Europe*, „Środkowoeuropejskie Studia Polityczne”, 2015 nr 3, s.125-142, wskazując przy okazji na cele kongresu władz lokalnych i regionalnych jako podstawowych instytucji Rady Europy, mającej uprawnienia do przygotowywania, sporządzania i prezentacji założeń i projektów Rady Europy w sprawach samorządności terytorialnej i regionalnej. Wskazano na osiągnięcia Komitetu Rozwoju Demokracji Lokalnej i Regionalnej zauważając różnice w podejściu do regionalizacji Rady Europy i Unii Europejskiej.

Niejako podsumowaniem tych rozważań jest artykuł „Region i jego znaczenie dla kultury” opublikowany w książce habilitantki Szkice o kulturze i środkach społecznego przekazu (s.7-41) w którym podjęto problem decentralizacji władzy publicznej, dekoncentracji, autonomii, prognozując że koncepcja regionów zrównanych praktycznie z państwem nie zostanie chyba w najbliższej przyszłości zrealizowana. Podkreślono jednak, że W sferze kultury regionalizm, jeżeli istotnie będzie nie tyle akceptowany, co zdobywany oddolnie może mieć bardzo istotny wpływ na życie kulturalne. Być może stanie się tamą niepozwalającą na rozlewanie się kultury europejskiej rozumianej jako powszechna „anglizacja” języków europejskich, dominowanie kultury anglosaskiej w literaturze pięknej, filmie, muzyce i przekazach teatralnych. Nie można jednak regionalizacji sprowadzić do poziomu kultury ludowej uznając, że jedynym jej przejawem są regionalne zespoły pieśni i tańca i prace miejscowych artystów, których kreacje nie mogą wybić się ponad poziom lokalny. W efekcie koncepcja regionalizmu zależy od poczucia wspólnoty mieszkańców określonego regionu, ich przekonania o określonych związkach o charakterze historycznym, które łączą ich ze sobą. Niebagatelne znaczenie mają także przyzwyczajenia kulinarne, sposób spędzania wolnego czasu i – co paradoksalne – sport, a

zwłaszcza niektóre jego dyscypliny, jak np. piłka nożna czy koszykówka, prowadzące do powstania tzw. więzi plemiennych między kibicami.

Wiążąca się z regionalizacją koncepcja obszarów metropolitalnych została przez Marię Gołdę-Sobczak podjęta w artykule *Koncepcja obszarów metropolitalnych i miejskich obszarów funkcjonalnych a zadania samorządu terytorialnego* w: M. Klimek, J. Czerw (red.), „Samorząd powiatowy w Polsce. 15 lat doświadczeń (1999 – 2014), Lublin 2015, s. 73 – 92. Zwrócono uwagę na problem miast i ich funkcji w podziale administracyjno – prawnym miasta oraz konsekwencje, jakie spowodowała ustawa z 8 marca 1990r. i nieobowiązująca już ustawa z 24 listopada 1995r. Podjęto próbę zanalizowania podejmowanych od schyłku lat dziewięćdziesiątych starań o uregulowanie sytuacji prawnej miast Polski. Utworzenie obszarów metropolitalnych bądź powiatów metropolitalnych.

W ostatnim z tekstów w tym nurcie *Wyzwania dla samorządów terytorialnych w obszarze kultury wynikające z programu unijnego „Kreatywna Europa”* w: A. Lutrzykowski (red.), „Polski samorząd terytorialny. Europejskie standardy i krajowa specyfikacja”, Toruń 2014, s. 285-300 podjęto analizę wspomnianego programu i związanych z nim unijnych aktów normatywnych zastanawiając się nad ich wpływem na działalność kulturalną. Skonstatowane olbrzymie zapóźnienia Polski i niewypełnianie zaleceń wynikających z tego programu, podkreślając przy okazji, że sam program nie zwraca uwagi na zagadnienie funkcjonowania bibliotek i teatrów.

5. Tematyka związana z problematyką mediów i ochrony własności intelektualnej

Kwestii tych dotyczy 19 tekstów habilitantki publikowanych bądź w periodykach naukowych bądź w pracach zbiorowych. W pierwszym rzędzie przywołać tu należy artykuł *Wolność prasy i innych środków społecznego przekazu jako zasada konstytucyjna* opublikowany jako rozdział III w książce habilitantki „Szkice o kulturze i środkach społecznego przekazu”, Opole 2014, s.115-158. Wskazano w nim, że zarówno wolność prasy i innych środków społecznego przekazu sformułowana w treści art. 14 Konstytucji, jak i zapewniona w art. 54 Konstytucji wolność wyrażania poglądów oraz pozyskiwania i otrzymywania informacji mają charakter zasad prawa, a co za tym idzie także zasad konstytucyjnych. Oba te przepisy formułują treści niezmiernie ważne dla ustroju państwa. Niewątpliwie są one skorelowane z dyspozycją art. 2 Konstytucji, którego wynika, że Rzeczpospolita Polska jest demokratycznym

państwem prawnym. Bez sformułowań zawartych w treści art. 14 i 54 Konstytucji rozwiązania art. 6 ust. 1 Konstytucji, w którym zagwarantowano, iż Rzeczpospolita stwarza warunki „upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury” byłyby w gruncie rzeczy tylko pustym frazesem. Treść wspomnianych przepisów zgodna jest zarówno z Europejską Konwencją o Ochronie Praw Człowiek i Podstawowych Wolności, jak i z Kartą Praw Podstawowych Unii Europejskiej i Międzynarodowym Paktem Praw Politycznych i Obywatelskich. Zasygnalizować można przy tej okazji, że treść art. 54 ust. 1 Konstytucji przynosi rozwiązania bliższe art. 19 ust. 2 MPPiO, gdyż obok wyrażania i rozpowszechniania poglądów zawarto w jego treści także możliwość pozyskiwania i rozpowszechniania informacji. Pod terminem „pozyskiwanie” należy rozumieć nie tylko otrzymywanie, ale także poszukiwanie informacji. Otrzymywanie informacji zakłada bierność po stronie obywatela. „Pozyskiwanie” to oczywiście także otrzymywanie, lecz także zdobywanie i osiągnięcie. Oczywiście rzuca się w oczy fakt, iż przepisy art. 14 i 54 Konstytucji nie tylko są ze sobą skorelowane, lecz także uzupełniają się wzajemnie. Ich dalsza konkretyzacja następuje w drodze ustaw szczególnych, m.in. w przepisach prawa prasowego, kodeksu karnego (art. 212, 213 i 216), w ustawie o radiofonii i telewizji, w ustawie o dostępie do informacji publicznej i innych.

W artykule *Zbiorowe zarządzanie prawami autorskimi w świetle najnowszych dyrektyw unijnych. Zagrożenia dla kultury i praw majątkowych twórców*, „Zarządzanie Mediami” 2013, t. 1(3), s. 183-200, przedstawiono jakie skutki dla polskiego systemu ma przyjęcie Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 26 lutego 2014r. skupiając się w pierwszym rzędzie na zagrożeniach dla kultury i praw majątkowych twórcy. Wskazano, że rozwiązania przyjęte w dyrektywie generalnie zepchną istniejące w Polsce słabe organizacje zbiorowego zarządzania do pozycji pariasa żywiącego się pozostawionymi im łaskawie resztkami przez wielkie organizacje zarządzania o charakterze ogólnoeuropejskim bądź wręcz globalnym. Jest to także przejaw słabości kultury polskiej, która nie wydaje się być obecnie interesująca dla przedstawicieli innych nacji, zasklepiona we własnym językowym zaścianku. Wiąże się z tym katastrofalny spadek czytelnictwa, w dużej mierze wywołany wysokimi cenami książek oraz administracyjnymi decyzjami samorządów zamykających, podobno z przyczyn ekonomicznych, biblioteki publiczne, szczególnie w małych miejscowościach. Na proces ten nakłada się likwidacja teatrów, a nawet kin, które nie wytrzymują konkurencji z wielkimi multipleksami kinowymi takimi jak

Cinematicity, Multikino, Helios, dysponującymi kilkoma, a nawet kilkunastoma salami kinowymi w jednym budynku.

Z rozważaniami tymi koresponduje artykuł *Digitalizacja i udostępnianie w Internecie dorobku kulturowego oraz ochrona zasobów cyfrowych*, „Zarządzanie mediami” 2013, t. 1(4), s. 201- 214, w którego treści wskazano na unijne wymogi digitalizacji wywodząc, że zwiększa ona możliwość dostępu użytkowników do utworów i artystycznych wykonania. Pozwala na korzystanie z nich bez konieczności opuszczania domu, ułatwia przeszukiwanie treści utworów – co wydaje się szczególnie ważne w odniesieniu do prac naukowych. Niesie jednak poważne niebezpieczeństwa dla twórców i wydawców, których może pozbawić należnych im dochodów. Próby uregulowania digitalizacji podejmowane przez Unię Europejską należy powitać z wielkim zainteresowaniem, chociaż jak się wydaje daleko jeszcze do całościowego i szczegółowego unormowania tego obszaru. Niemniej już teraz wyraźnie zarysowują się płaszczyzny, które nie powinny ująć uwadze odpowiednich władz i instytucji w Polsce. Zauważono, że digitalizację niewątpliwie utrudnia, w odniesieniu do utworów osieroconych, treść dyrektywy 2001/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 maja 2011r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym, w której wyraźnie stwierdzono, że niezbędne jest uzyskanie wcześniejszej zgody podmiotów uprawnionych do digitalizację i publiczne udostępnienie określonego utworu lub innego przedmiotu objętego ochroną.

Z problematyką Internetu wiąże się także kolejny artykuł dotyczący internetowego pola eksploatacji przekazów prasowych *Internet jako pole eksploatacji przekazów prasowych*, w: A.Jaskiernia, K.Gajlewicz-Korab, „Rozwój Internetu a zmiany w mediach, systemach medialnych oraz społecznych”, Warszawa 2016, s.5-20, w którym zwrócono uwagę na fakt, że obecny stan prawny nie zabezpiecza w należyty sposób interesów ekonomicznych wydawców prowadząc do sytuacji kiedy tworzenie i opracowanie materiałów prasowych staje się nieopłacalne ekonomicznie z uwagi na ich późniejsze wykorzystywanie przez podmioty prowadzące działalność związana z wyszukiwarkami bądź agregatami treści w Internecie

Z tekstem tym koresponduje artykuł *Oplaty reprograficzne w polskim prawie autorskim, jako forma zarządzania kulturą*, w: „Zarządzanie w Kulturze” 2014, 2015, z.2. s.131-149, w jego treści analizując akty normatywne, judykaty i poglądy doktryny habilitantka zastanawiała się nad statusem zbiorowego zarządzania wskazując, że kwalifikowanie twórcy, jako przedsiębiorcy jest

wątpliwe wywodząc, że ściągane przez organizacje zbiorowego zarządzania opłaty reprograficzne stanowią jeden z elementów zarządzania kulturą.

Zagadnienie statusu egzemplarzy obowiązkowych w kontekście powinności wydawców zostało podjęte w tekście *Status egzemplarzy obowiązkowych, a powinności wydawców prasy jako czynniki w polityce kulturalnej państwa*, w: T. Kononiuk K.Kakareko (red.) „Zawód dziennikarza wobec współczesnych wyzwań” Warszawa 2015r. s.45-58. W jego treści wskazano, że przekazywanie egzemplarzy obowiązkowych w szczególności w odniesieniu do drogich wydawnictw może być poważnym obciążeniem dla wydawców. Z drugiej strony gwałtowny rozwój ośrodków uniwersyteckich powoduje, że niesprawiedliwe wydaje się rozwiązanie w myśl którego biblioteki w mniejszych ośrodkach pozbawione są egzemplarza obowiązkowego nie mając dodatkowo środków na to, aby z własnych zasobów nabyć wybrane publikacje chociażby w jednym tylko egzemplarzu.

Z kwestią tą łączy się problem otwartych zasobów edukacyjnych podjęty w artykule Wykorzystywanie utworów w dydaktyce. *Między otwartymi zasobami edukacyjnymi a dozwolonym użyciem publicznym*, w: W.Lis, G. Tylec, „Działalność naukowo-dydaktyczna w świetle prawa autorskiego”, Lublin 2015, s. 107-130 (współautor Jacek Sobczak). Wskazano w nim, że zapewnienie możliwie jak najszerszego dostępu do wszelkiej twórczości w tym także materiałów edukacyjnych i naukowych jest działalnością niezwykle chwalebna, a dostęp taki w miarę możliwości powinien być regułą, ale nie może to się odbywać kosztem praw osobistych i majątkowych twórców, w formie nacisków na władze publiczne organy ustawodawcze i samych autorów. Podkreślono, że w systemie prawa polskiego istnieją mechanizmy pozwalające na dozwolony użytek zarówno prywatny jak i publiczny schronionych prawem autorskim dzieł.

Problematyki zawodu dziennikarskiego i modelu dziennikarstwa dotyczy *Poszukiwania nowego modelu dziennikarstwa*, w: J. Sobczak, J. Skrzypczak (red.), „O profesjonalizacji dziennikarstwa”, Opole 2014, s. 25-60 (współautor Jacek Sobczak). Wskazano w nim, że permanentne niedochowywanie standardów etycznych przez dziennikarzy pozwala na sformułowanie wniosku, że kodeksy etyki służą dziennikarzom przede wszystkim do promowania własnego środowiska, kreowaniu obrazu prasy na zewnątrz, niż regulacji zachowań dziennikarskich. Tworzący kodeksy w mniejszym lub większym stopniu zdają sobie przy tym sprawę, że wprowadzenie w życie treści zawartych w nich norm jest niezmiernie trudne, a odpowiedzialność za obietnice i deklaracje niemożliwa do wyegzekwowania wobec braku jakichkolwiek sankcji administracyjnych bądź

organizacyjnych. Kodeksy etyki dziennikarskiej bardziej służą tworzeniu obrazu prasy na zewnątrz, niż regulacji zachowań dziennikarskich. Ukrytym celem ich istnienia jest autopromocja środowiska, konkretnego tytułu, redakcji, grupy zawodowej itd. Zawód dziennikarza ukazywany jest jako zaszczytna służba, a sam żurnalista – jako osoba spełniająca ważną misję, działająca z powołania, która bezinteresownie służy społeczeństwu, dobru publicznemu, a przede wszystkim – prawdzie, prawu i sprawiedliwości. W praktyce wielokrotnie można się przekonać, że jest inaczej. Zauważa się, że dzięki kodeksom środowisko dziennikarskie z łatwością może zasłonić się przed publiczną krytyką, powołując się na slogany zawarte w ich treści. Warto przy tym zauważyć, że rozwiązania kodeksów etyki dziennikarskiej pomijają prawa i obowiązki właścicieli tytułów prasowych, stacji radiowych i telewizyjnych, a to właśnie oni poprzez swoje decyzje mogą dopuszczać się i w praktyce dopuszczają się naruszeń nie tylko zasad etycznych, ale i częstokroć norm prawnych. Dziennikarze nader często są w praktyce tylko narzędziami w ich ręku. Podkreślono, że środki przekazu i zatrudnieni w nich dziennikarze wprawdzie zwiększają wiedzę i świadomość obywatelską, a także obywatelskie zaangażowanie, ale nader często stają się dyspozycyjne wobec władzy wykonawczej bądź ustawodawczej. Pełniąc rolę „pieska salonowego”, bądź strażnika „interesu elit”, a nie strażnika wartości demokratycznych i „psa łańcuchowego”, chroniącego te wartości. Zauważa się wreszcie, że dziennikarze, a poprzez nich środki przekazu, obniżają standardy demokratyczne, gdyż przedstawiają rzeczywistość, skupiając się na wątkach sensacyjnych i plotkach, ukazują politykę jako grę, a obywateli jako przedmiot rozgrywki, przez co przyczyniają się do irytacji i zniechęcenia obywateli oraz politycznego cynizmu.

Kwestię profesjonalizacji zawodu dziennikarskiego Maria Gołda-Sobczak podjęła także w opublikowanym w Berlinie anglojęzycznym artykule *The status of the profession of journalist*, w: J. Skrzypczak, J. Sobczak (red), „Professionalism in Journalism in the Era of New Media”, Berlin 2015, s. 71 – 83, wskazując, że na profesjonalizację zawodu dziennikarskiego miała wpływ rozwój prasy komercyjnej i związany z tym wzrost liczby zawodowych dziennikarzy czemu towarzyszyło wykształcenie się poczucia odrębnej dziennikarskiej tożsamości dziennikarskiej. Kolejną przyczyną były regulacje prawne. Niemniej dziennikarz w coraz mniejszym stopniu – jak wykazano- jest obecnie przewodnikiem po skomplikowanym świecie; kompetentnym i cierpliwym tłumaczem rzeczywistości politycznej, gospodarczej i społecznej; mądrym doradcą w sprawach życia codziennego; nauczycielem, konsekwentnie,

niestrudzenie, wytrwale wskazującym swojemu czytelnikowi drogi wyboru. Coraz rzadziej jest on kimś zbliżonym do pisarza lub artysty. Coraz częściej jawi się on jako pracownik mediów (*media worker*), skrzętnie wypełniający polecenia zwierzchników, sprawny wykonawca ich woli, człowiek kompetentny, dla którego jednak obojętne są względy natury etycznej, gotów do podjęcia się zadań najbardziej podłych i nieetycznych, byleby tylko zasłużyć na uznanie pracodawcy i zdobyć lepszą pozycję w środowisku.

Szereg tekstów mieszczących się w omawianej w tym miejscu płaszczyźnie tematycznej badań habilitantki dotyczy szczegółowych kwestii funkcjonowania środków społecznego przekazu, wśród nich podjęła ona kwestie: sprawozdawczości sądowej, dziennikarstwa śledczego, ochrony wizerunku, satyry, możliwości publikacji reklam.

Na kwestię warsztatu dziennikarskiego sprawozdawcy sądowego Maria Gołda-Sobczak zwróciła uwagę w artykule *Warsztat sprawozdawcy sądowego*, w: W.Godzic, A.Kozieł, J.Szylko-Kwas, (red), „Gatunki i formaty we współczesnych mediach, Warszawa 2015, s. 129-142. W jego treści zauważono m.in., że dziennikarz wykonujący pracę sprawozdawcy sądowego para się działalnością wyjątkowo trudną. Konsekwencje błędów, jakie może popełnić, dotyczą nie tylko jego samego, ale także redakcji, dla której pracuje, interesu wymiaru sprawiedliwości oraz rozlicznych interesów społecznych i prywatnych. Z niebezpieczeństw, jakie na niego czyhają, sprawozdawca sądowy najczęściej nie zdaje sobie sprawy, zwykle z braku wiedzy bądź nonszalancji w traktowaniu materiału. Należałoby oczekiwać, aby sprawozdawczością sądową parali się dziennikarze o świetnym przygotowaniu profesjonalnym, znający wymogi stawiane rozmaitym gatunkom przekazu dziennikarskiego, ale także mający wiedzę prawniczą, absolwenci wydziałów prawa, a najlepiej tacy, którzy legitymują się ukończoną aplikacją. Oczywiście są to wymogi maksymalistyczne. Sprawozdawca sądowy powinien jednak pamiętać o odpowiedzialności za słowo, zdawać sobie sprawę z tego, że niefrasobliwe i pochopne użycie jakichś sformułowań może wyrządzić niepowetowane szkody oskarżonemu, świadkom, biegłym, a jego samego narazić na odpowiedzialność karną bądź cywilną.

Z tymi rozważaniami wiąże się tekst dotyczący dziennikarstwa śledczego prezentujący dylematy tej formy dziennikarskiej odbiorcy zagranicznemu –zob. *Dziennikarstwo śledcze w polskim systemie prawnym*, w: „Ukrainsko – Polskij Naukowyj Dialog w Umami”, red. Igor Krywoszeja PBIЦ Софія, Uman 2009, s. 65 – 74. Luźno związany z tą tematyką jest tekst *Przekaz audiowizualny z rozprawy sądowej*, w: „Wymiar sprawiedliwości a media”, red., G. Tylec,

Warszawa-Opole 2012, s.153-170, w którym zwrócono uwagę na wymogi jakie formułuje ustawodawca wobec dziennikarzy parających się sprawozdawczością sądową w szczególności tych, którzy pracują dla telewizji i radiofonii.

Z problematyką przekazów audiowizualnych naprowadzoną w tym tekście wiąże się kwestia potrzeby ochrony wizerunku, którą podjęto w artykule *Prawo do wizerunku a wolność prasy*, w: *Prawo, etyka czy rynek? „Zmiany w polskich mediach po 1989 roku”*, red. K. Wolny – Zmorzyński, W.Furman, B. Nierenberg, J. Marszałek – Kawa, Toruń 2010, s. 80 – 109. W jego treści zwrócono uwagę, na możliwość naruszenia dóbr osobistych przez dziennikarza wykonującego fotografie reporterską. Zanalizowano problematykę ochrony wizerunku w przyzmacie przepisów art. 23 24 kodeksu cywilnego stojących na straży dóbr osobistych oraz z punktu widzenia art. 81 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Kwestii prawa do wizerunku dotyczył także kolejny tekst habilitantki *Prawo do wizerunku w świetle poglądów judykatury* (współautor W. Sobczak), „Komunikacja wizualna w reklamie, public relations i w prawie”, red. W. Furman, K. Groń, J. Snopek, K. Wolny-Zmorzyński, Warszawa 2013, s. 219 – 244, w którego treści omówiono judykaty odnoszące się do potrzeby ochrony wizerunku oraz zwrócono uwagę na naruszania prawa do wizerunku w przekazach prasowych.

Problematyki wizerunku dotyczył także artykuł *Prawo do informacji a utrwalanie wizerunku nagiej osoby bez jej zgody*, w: *Media – czwarta władza?*, tom 2, red., Maria Gołda – Sobczak, Witold Machura, Poznań - Opole 2011, s.77-96. W jego treści podkreślono, że artykuł 191a § 1 kodeksu karnego typizuje przestępstwo umyślnego utrwalania wizerunku nagiej osoby lub osoby w trakcie czynności seksualnej, dokonane przez użycie w tym celu przemocy, groźby bezprawnej lub podstępny oraz przestępstwo umyślnego rozpowszechniania takich wizerunków bez zgody osób, których wizerunki zostały utrwalone. Przestępstwa te wiążą się ogólnie ze sferą Internetu i w obecnej dobie wydają być się bardzo niebezpieczne. Są one pośrednim efektem seksualizacji kultury. Wolność prasy nie oznacza, iż dopuszczalne jest zamieszczanie w środkach przekazu treści obscenicznych. Na tle art. 191a §1 k.k. rodzą się jednak wątpliwości co do pojęcia „osoby nagiej” oraz co do określenia „czynność seksualna”.

Z tymi rozważaniami koresponduje nieco późniejszy tekst *Nadużycie wolności seksualnej w przekazie internetowym* (współautor W. Sobczak), w: „Oblicza internetu. Internet jako przestrzeń komunikacji i dialogu”, red. M. Sokolowski, Elbląg 2012, s. 283-302. W jego treści zwrócono uwagę, że w internecie pojawiają się obrazy, fotografie, krótkie filmy uznawane za

pornograficzne, częstokroć prezentujące rozmaite dewiacje seksualne. Zwraca uwagę różnorodność stanów faktycznych prezentowanych przy tej okazji. Filmowe przekazy internetowy mają przy tym różny charakter. Z jednej strony prezentuje się wyreżyserowane, odgrywane przez mniej lub bardziej profesjonalnych aktorów, sceny zgwałcenia bądź stosowania przemocy fizycznej: bicia, znęcania się, z drugiej zamieszczane są przekazy niemające takiego charakteru, a prezentujące wbrew woli zainteresowanych filmowanych osób ich rozebrane ciała lub ich samych w trakcie stosunku seksualnego. Dostępne w internecie obrazy zachowań seksualnych nie mogą być obojętne z punktu widzenia prawa karnego, aczkolwiek prawo karne odnosi się z natury rzeczy do rzeczywistych, a nie wirtualnych zachowań.

Na zjawisko satyry jej znaczenie, uwarunkowania kulturowe i ramy prawne zwróciła uwagę Maria Gołda-Sobczak w artykule *Ramy prawne satyry*, „Studia Iuridica”, „Miscellanea” 2014, nr 59, s.71-94. W jego treści podkreślono, że wprawdzie utwory satyryczne z natury rzeczy stanowią jeden z gatunków twórczości literackiej bądź artystycznej, to jednak ramy prawne satyry formułowane są przez prawo. Skuteczną zaporę dla satyry politycznej stanowiła także cenzura. Długo czas nie widziano specjalnych różnic między utworem satyrycznym mającym charakter zniesławienia a zniesławiającą w swojej treści krytyką naukową, artystyczną bądź – wywodzącą się z przekonań politycznych. Wolność krytyki jest częścią wolności słowa, stanowi przy tym okoliczność uchylającą odpowiedzialność prawną (kontratyp art. 41 ustawy prawo prasowe). Ujemne oceny dzieł naukowych albo innej działalności twórczej, zawodowej lub publicznej służą realizacji zadań prasy określonych w art. 1 pr. pr. i w związku z tym pozostają pod ochroną prawa. Zasada ta, z mocy art. 54b pr. pr. rozciągnięta została na wszelkie przekazy o charakterze krytycznym. Satyryczny charakter przekazu upoważnia wprawdzie do zastosowania ostrzejszych środków ekspresji literackiej, ale nie uprawnia do naruszenia dóbr osobistych innej osoby. Satyra nie może przekraczać granicy, poza którą mieści sfera chronionych przez prawo dóbr osobistych.

Kwestii odmowy publikacji w prasie reklam i prywatnych ogłoszeń dotyczy artykuł *Kultura polityczna a możliwość odmowy publikacji w prasie reklam i prywatnych ogłoszeń*, „Themis Polska Nova” 2014, nr 1(6), s. 174-185. W jego treści stwierdzono, że problem możliwości zamieszczania reklam w środkach społecznego przekazu był analizowany dotąd zarówno przez sądy polskie, jak i przez Europejski Trybunał Praw Człowieka jedynie w pryzmacie treści wspomnianych reklam i ich odniesień do istniejących w prawie zakazów

reklamowych. Nie mniej pojawił się problem istotny z punktu widzenia nie tylko wolności prasy, lecz także i swobód obywatelskich, możliwości prezentowania reklam niechcianych przez i redaktorów gazet. Rozpoznawane przez sądy polskie sprawy, z których jedna stała się przedmiotem analizy ETPC dowodzą, iż w zakresie zamieszczania reklam głos wydawców i redaktorów jest decydujący. Obywatel powołując się na wolność słowa nie ma szans na to, aby prezentowane przez niego treści reklamowe zostały opublikowane. Wolna prasa ma mieć bowiem swobodę wyboru reklam, a decydujące znaczenie ma gospodarza wolność kontraktowa.

Ściśle problematyki telewizyjnej dotyczą dwa artykuły habilitantki. W pierwszym z nich *Lokowanie produktu w audycjach telewizyjnych. Wymogi normatywne* w: J. Skrzypczak (red.) „Nowe media, dylematy, zagrożenia, szanse”, Opole 2014, s. 67 – 86, podjęła ona problem funkcjonowania instytucji *product placement* wskazując, że zmęczenie odbiorców natłokiem przekazów handlowych oraz uodpornienie widzów na przekazy o charakterze perswazyjnym spowodowały zwiększony odpływ widzów w trakcie emisji reklam i w konsekwencji spadek ich atrakcyjności, jako formy dotarcia do konsumentów z przekazem handlowym. Zauważyła, że kolejnym ważnym czynnikiem przekładającym się na rozwój i popularność lokowania produktu (a wcześniej *product placement*) była - i jest nadal - możliwość pozyskiwania dzięki tej metodzie promocji dodatkowych środków finansowych wspierających krajową produkcję audiowizualną. W dalszej części wywiedziono, że legalizacja praktyki stosowania *product placement* w ramach krajowego porządku prawnego nastąpiła w wyniku transpozycji dyrektywy o audiowizualnych usługach medialnych, co nastąpiło na mocy ustawy o radiofonii i telewizji z 25 marca 2011 r.

Funkcjonowania telewizji dotyczy także artykuł *Zadania Krajowej Radiofonii i Telewizji w zakresie udostępniania dóbr kultury*, w: M. Barańska, A. Balczyńska – Kosman, M. Balcerek – Kosiarz, K. Duda (red.), „Polityka medialna w Polsce. Bilans dwudziestolecia obowiązywania ustawy o radiofonii i telewizji”, Poznań 2015, s. 177 – 196. Zauważono niejasność ustawowego sformułowania „zagrożenia interesów kultury narodowej” art.36 ust.2 pkt.1 ustawy o radiofonii i telewizji z którego treści można jednak wnioskować, że ustawodawca zdaje się opowiadać za koncepcją wspólności kultury wszystkich mieszkańców Polski, niezależnie od ich przynależności narodowej, rasowej czy religijnej. Określenie to można także interpretować jako wyraz przekonania o nadrzędności polskiej kultury narodowej nad kulturami narodowymi tych obywateli polskich, którzy nie są Polakami w tym sensie, że czują się członkami innego narodu, np.

białoruskiego, litewskiego, niemieckiego, ukraińskiego itd. Pod pojęciem „interesy kultury” wypada rozumieć sprawy kultury, dobro kultury, cele kultury, powodzenie zadań kultury. Zagrożenie dla interesów kultury narodowej winno być rzeczywiste, konkretne i realne. Odmawiając, z uwagi na zagrożenie interesów kultury narodowej, wydania koncesji organ koncesyjny winien w uzasadnieniu swojej odmownej decyzji wskazać, w czym dopatruje się takowego zagrożenia. Zagrożenie interesów kultury narodowej winno być przy tym oceniane z perspektywy całego kraju, a nie z punktu widzenia regionu czy określonej społeczności lokalnej.

Dwa artykuły mieszczące w omawianej tu tematyce dotyczą problemu ochrony zabytków. W pierwszym z nich *Ochrona zabytków w polskim prawie karnym* (współautor dr Witold Sobczak), w: „Prawna ochrona dóbr kultury”, red. T. Gardocka, Toruń 2009, s. 165 – 193, stwierdzono, że obowiązujące w Polsce regulacje w zakresie prawno-karnej ochrony zabytków, tak w części odnoszącej się do przestępstw jak i wykroczeń spełniają wszelkie standardy określone w aktach prawa międzynarodowego. Obejmują całościowy katalog działań sprzecznych z prawem, wymierzonych w substancję zabytkową, aczkolwiek ustawodawcy umknął problem umieszczania graffiti na obiektach zabytkowych. W drugim *Problem wywozu dóbr kultury w świetle rozporządzeń Unii Europejskiej*, (współautor W. Sobczak) w: „Prawna ochrona zabytków” red. T. Gardocka, Toruń 2010, s. 250-261, podjęto problem ochrony dóbr kultury przed wywozem zagranicę. W jego tekście zwrócono uwagę na uwarunkowania zawarte w prawie unijnym oraz Rady Europy. Podkreślono, że efektywność przyjętych rozwiązań zależeć będzie od działań praktycznych i uświadomienia sobie, że wspólnota dziedzictwa historycznego ma swoje granice a jedną z jej konsekwencji jest to, że dobra kultury w szczególności te które mają charakter narodowy nie powinny bez zgody właściwych władz opuszczać granic państwowych.

Ostatnim z tekstów mieszczących się w tematyce wolności mediów i ochrony własności intelektualnej, aczkolwiek dotyczący także zagadnień bezpieczeństwa i stosunków międzynarodowych jest artykuł *Wojna na Ukrainie a wolność prasy. Czy ukraińskie prawo prasowe spełnia standardy międzynarodowe w warunkach wojny propagandowej z Rosją?*, „Studia Prawnicze KUL” 2015, 2(62), s. 31 -76 (współautor J. Sobczak), w którym zawarto z jednej strony próbę analizy ukraińskiego prawa prasowego, z drugiej zwrócono uwagę na manipulację przekazami ze strony agresywnej propagandy rosyjskiej konstatując bezradność władz ukraińskich wobec tych działań.

6. Tematyka dotycząca statusu zawodów

Kwestie dotyczące statusu zawodów stanowią margines zainteresowań Marii Gołdy-Sobczak. W płaszczyźnie tej zostały opublikowane jedynie trzy artykuły. Pierwszy z nich *Sytuacja prawna prokuratora w systemie politycznym państwa* (współautor W.Sobczak), w: „Zawody prawnicze”, red., T. Gardocka, J. Sobczak Toruń 2010, s.206 – 222, poświęcony został niezwykle ważnemu w chwili jego publikacji problemowi, pozycji prokuratora. W jego treści wskazano, że pozycja prawna prokuratora nie została uregulowana w Konstytucji a model funkcjonowania prokuratury wydaje się być sporny. Fakt, że konstytucja Rzeczypospolitej nie określiła ustrojowego modelu prokuratury ani sposobu powoływania prokuratorów dał ustawodawcy znaczną swobodę przy wyborze konkretnego modelu ustrojowego usytuowania prokuratury. Wskazano, że dyskusja nad modelem prokuratury w znacznym stopniu została zdominowana przez rozważania o potrzebie rozdzielenia stanowisk Ministra Sprawiedliwości i Prokuratora Generalnego. Wskazano, że niezależność poszczególnych prokuratorów jest pochodną niezależności Prokuratora Generalnego. W dalszej części zanalizowano ustawę o prokuratorze w aspekcie nowelizacji z dnia 9 października 2009r. Stwierdzając, że zapewnia ona Prokuratowi Generalnemu suwerenność stanowiska.

W artykule *Zawody regulowane w systemie prawnym Unii Europejskiej*, w: J. Skrzypczak, M. Urbaniak (red), „Zawody zaufania publicznego? Wybrane zagadnienia odpowiedzialności zawodowej radców prawnych i lekarzy”, Poznań 2015, s. 79 – 104, dokonano analizy polityki Unii Europejskiej wobec niektórych grup zawodowych wynikającą stąd potrzebę zmian w systemie polski. W ostatnim z tekstów *The status of the profession of journalist*, w: J. Skrzypczak, J. Sobczak (red), „Professionalism in Journalism in the Era of New Media”, Berlin 2015, s. 71 – 83, zajęto się wymogami stawianymi dziennikarzom w regionalnych systemach europejskich (unijnym i Rady Europy).

Oprócz przedstawionych i omówionych wyżej publikacji Maria Gołda-Sobczak **złożyła do druku** jeszcze następujące teksty, które zostały przyjęte przez redakcję:

1. *Convergence of the Means of Social Communication and Press Law*, przyjęty do druku w pracy zbiorowej pod red. Jakuba Szczerbowskiiego “Konwergencja w prawie”, Warszawa-Berlin 2016. (Tekst ma być opublikowany w najbliższych tygodniach).

2. *Security in the area of culture as viewed by the European Union*, przyjęty do druku w: „Roczniku Strategicznym”. (Tekst ma być opublikowany do końca sierpnia 2016r).

3. *Polityka kulturalna Kazachstanu*, Tekst przyjęty do druku, po recenzjach. Tekst ma być opublikowany do połowy maja 2016r. w wydawnictwie pokonferencyjnym

4. *Sztuka czy przekaz pornograficzny*, przyjęty do druku w: A.Jakubowski M.Bieczyński (red.), „Prawo wobec erotyki w sztuce i pornografii. Rozważania politologiczno-medioznawcze”, Poznań 2016. (Tekst przyjęty do druku ma zostać opublikowany do końca kwietnia 2016r).

5. *Prawo do grobu jako problem kulturowy i prawny*, Tekst przyjęty do druku, po recenzjach i korekcie autorskiej. Ma być opublikowany do końca kwietnia 2016r.

6. *Problem notyfikacji przypisów technicznych a zasada nadrzędności Konstytucji*. w: „Pytania prawne sądu do Trybunału Konstytucyjnego”, Poznań 2016. (Przyjęty do druku, ma zostać opublikowany do końca kwietnia 2016r.),

7. *Prawo do identyfikacji kulturowej narodowej i etnicznej w krajowych systemach prawnych państw Azji Centralnej a standardy uniwersalne i regionalne*, w: J.Jaskiernia (red.) „Systemy ochrony praw człowieka: europejski i azjatycki”, Warszawa 2016r; (Przyjęty do druku, po korekcie autorskiej, ma zostać opublikowany do maja 2016r).

4. Kierowanie międzynarodowymi lub krajowymi projektami badawczymi lub udział w takich projektach

Habilitantka nie kierowała międzynarodowymi i krajowymi projektami badawczymi.

5. Międzynarodowe lub krajowe nagrody za działalność odpowiednio: naukową albo artystyczną

Habilitantka nie otrzymała za swoją działalność naukową żadnych nagród.

6. Wygłoszenie referatu na międzynarodowych lub krajowych konferencjach tematycznych

Dr Maria Gołda-Sobczak uczestniczyła w wielu konferencjach naukowych o charakterze międzynarodowym i krajowym. Zasadniczymi zagadnieniami podejmowanymi przez habilitantkę były: kwestie dotyczące praw człowieka, wolności sumienia i wyznania, wolności prasy i społecznego przekazu, szeroko pojętych praw kulturalnych. Po uzyskaniu stopnia doktora nauk humanistycznych w zakresie nauki o polityce wzięła udział w 52 konferencjach wygłaszając na 51 z nich referaty naukowe. (Intensywną po doktoracie działalność „konferencyjną” habilitantka prowadziła od 2009r. do 2011r. i wznowiła ją w 2013r. gdyż w 2012 r. udział w konferencjach okazał się dla niej niemożliwy, z uwagi na drugą ciążę i urodzenie drugiego dziecka)

Nazwa i miejsce konferencji	Data	Organizator	Tytuł wygłoszonego referatu
Europa XXI wieku. Stan obecny i perspektywy rozwoju. Słubice. Konferencja Międzynarodowa	5-6 lutego 2009	Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa, Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.	Ochrona praw mniejszości narodowych na Litwie
10-lecie funkcjonowania samorządu powiatowego. Doświadczenia i perspektywy (1999-2009). Kraśnik. Konferencja Ogólnopolska	22-23 maja 2009r.	Instytut Socjologii Wydziału Zamiejscowego Nauk o Społeczeństwie Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Stalowej Woli	Przestępstwa i wykroczenia przeciwko wyborom samorządowym. Referat wspólny z W. Sobczakiem
Dwadzieścia lat wolnych mediów w Polsce 1989-2009. Kraków. Konferencja Ogólnopolska.	26 – 27 maja 2009 r.	Wydział Zarządzania i Komunikacji Społecznej Uniwersytetu Jagiellońskiego.	Prawo do wizerunku a wolność prasy.
Tożsamość i komunikacja. Lublin. Konferencja Międzynarodowa	8 – 9 czerwca 2009r.	Instytut Socjologii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego	Idea narodu europejskiego - szanse i zagrożenia dla tożsamości narodowych
Dokąd zmierza pomoc społeczna? II Ogólnopolska Konferencja Naukowa, Kraśnik	27 listopada 2009r.	Wydział Zamiejscowy Prawa i Nauk o Społeczeństwie w Stalowej Woli	Bez referatu. (Z uwagi na fakt, iż konferencji brałam udział z miesięcznym dzieckiem. Urodzonym 1.10.2009)
Prawna ochrona zabytków Warszawa. Konferencja Ogólnopolska	18 lutego 2010r.	Wydział Prawa SWPS. Warszawa	Problem wywozu dóbr kultury w świetle rozporządzeń Unii Europejskiej.
Prawna ochrona dóbr kultury Warszawa ,	27 stycznia 2011r.,	Wydział Prawa SWPS, Warszawa	Status i ochrona kolekcji.

Konferencja Międzynarodowa .			
XI Europejska Konferencja Naukowa Europa XXI wieku Integracja w dobie kryzysu. Słubice. Konferencja Międzynarodowa.	3-4 lutego 2011r.,	Wydział Politologii i Dziennikarstwa UAM, Poznań	Finansowanie z budżetu państwa szkół wyznaniowych. Przypadek Polsk
Konferencja Naukowa Granice wolności prasy, Warszawa. Konferencja Ogólnopolska	24 luty 2011r.	Wydział Prawa SWPS, Warszawa	Tajemnica dziennikarska
Międzynarodowa Konferencja Naukowa; Efektywność europejskiego systemu praw człowieka, Warszawa, Konferencja Międzynarodowa	18-19 kwietnia 2011r.,	Instytut Ekonomii i Administracji Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, Warszawa Sejm	Wolność sumienia i wyznania. Prawo człowieka czy iluzja.
Dokąd zmierza prawo medyczne i farmaceutyczne. Warszawa. Konferencja Ogólnopolska	12 maja 2011r.	Wydział Prawa SWPS, Warszawa	Wolność eksperymentu medycznego
Międzynarodowa konferencja naukowa czy XXI wiek należy do Azji? Rozważania o polityce, bezpieczeństwie, gospodarce, kulturze i edukacji, Toruń. Konferencja Międzynarodowa	19-20 maja 2011r.,	Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Towarzystwo Azji i Pacyfiku, Toruń,	Islamski ruch salaficki w Azji.
Polityczny marketing permanentny, czyli kampania wyborcza na co dzień, Poznań. Konferencja Ogólnopolska	26-27 maja 2011r.,	Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM, Poznań.	Wolność słowa w kampanii wyborczej
System medialny w Polsce, Pułapki-wyzwania-szansa, Opole. Konferencja Ogólnopolska	30-31 maja 2011r.,	Wydawnictwo Naukowe Scriptorium Polskie Towarzystwo Naukowe Prawa Prasowego, Opole	Tajemnica dziennikarska w świetle najnowszego orzecznictwa. (współreferent dr Witold Sobczak)
Komunikacja w dziennikarstwie, reklamie i public relations, Kraków, Konferencja Ogólnopolska	18-19 października 2011r.	Instytut dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej UJ, Kraków	Wolność słowa a wizerunek
Rodzina polska na początku drugiej dekady XXI wieku Przemiany-	24 październik 2011r.,	Wydział Zamiejscowy Nauk o Społeczeństwie	Ochrona rodziny w orzecznictwie Trybunału

Problemy-Perspektywy, Stalowa Wola. Konferencja Ogólnopolska		KUL w Stalowej Woli, Kraśnik	Praw Człowieka w Strasburgu.
Tożsamość w wielokulturowym kontekście, Centrum Europejskie Natolin, Warszawa, Konferencja Międzynarodowa	7-8 listopada 2011r.	Katedra Socjologii Kultury i Kultury Medialnej KUL	Unia Europejska wobec Wielokulturowości.
Wolność a/i odpowiedzialność, problemy funkcjonowania współczesnych mediów, Opole. Konferencja Ogólnopolska	8-9 grudnia 2011r.,	Polskie Towarzystwo Naukowe Prawa Prasowego Wydawnictwo Naukowe Scriptorium	Ochrona danych osobowych w systemie unijnym a prawa i obowiązki dziennikarza.
W 2012r. Nie	uczestniczyłam w	konferencjach z uwagi	na urodzenie 2 dziecka
Europa XXI wieku. Integracja w dobie kryzysu. Słubice Konferencja Międzynarodowa	3-4 lutego 2013	Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa, Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.	Prawo kościołów i związków wyznaniowych do nadań programów radiowych i telewizyjnych.
Zarządzanie mediami. Teoria i Praktyka, Konferencja Międzynarodowa	7-8 marca 2013	Uniwersytet Jagielloński, Kraków	Otwarte zasoby - remedium czy przekleństwo
Modele dziennikarstwa we współczesnym świecie, Konferencja Międzynarodowa	16-17 kwietnia 2013	Instytut Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków	Kodeks etyki dziennikarskiej
Prawo prasowe wobec wyzwań współczesności, Konferencja Ogólnopolska	20 czerwca 2013	Wydział Dziennikarstwa Nauk Politycznych, Instytut Dziennikarstwa UW, Warszawa	Wolność słowa w perspektywie USA
XXX Dni Praw Człowieka, Prawa zmarłych, Lublin Konferencja Ogólnopolska	11 grudnia 2013r.	Katedra Socjologii Prawa i Praw Człowieka KUL. Lublin	Prawo do grobu
Europa XXI wieku. Polska, Europa i Świat 10 lat po rozszerzeniu Unii Europejskiej z roku 2004. Diagnozy i scenariusz na przyszłość, Konferencja Międzynarodowa	6-7 lutego 2014	Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa, Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.	Ochrona zdrowia jako element polityki publicznej
Wpływ Internetu na ewolucje narodowych systemów medialnych, Konferencja Ogólnopolska	21 marca 2014	Uniwersytet Warszawski, Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych, Warszawa,	Internet jako pole eksploatacji przekazów prasowych
Wymiar samorządowy integracji Polski z Unią	31 marca 2014	Wydział Politologii i Studiów Międzynarodowych	Wyzwania dla samorządów terytorialnych w

Europejską, Konferencja Ogólnopolska		Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Toruń,	obszarze kultury wynikające z programu unijnego „Kreatywna Europa”
VI Międzynarodowa Konferencja Naukowa z okazji 55. rocznicy utworzenia ETPCz i 45. rocznicy przyjęcia Amerykańskiej Konwencji Praw Człowieka. Modele ochrony praw człowieka: europejski i amerykański aksjologie- instytucje- efektywność. Konferencja Międzynarodowa	9-11 kwietnia 2014.	Komisja Spraw Zagranicznych Senatu RP Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach, Warszawa Sejm	Unia Europejska wobec potrzeby ochrony danych osobowych
Media religijne i wyznaniowe w Polsce, Konferencja Ogólnopolska	9 maja 2014	Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa, Uniwersytet Adama Mickiewicza Poznań	Prozelityzm – standardy europejskie i rzeczywistość polska
I Międzynarodowy Kongres Azjatycki, Konferencja Międzynarodowa	15-16 maja 2014	Towarzystwo Azji i Pacyfiku Wydział Politologii i Studiów Międzynarodowych UMK, Toruń	Kultura Tadżykistanu oraz 2 referat : Perspektywy polityki kulturalnej unii euroazjatyckiej
Zasady określania i pobierania opłat od producentów i importerów urzędów umożliwiających utrwalanie utworów w ramach własnego użytku osobistego, Konferencja Ogólnopolska	30 maja 2014	Katedra Własności Intelektualnej i Dóbr Niematerialnych, Uniwersytet Warszawski Wydział Prawa i Administracji, Warszawa	Opłaty reprograficzne w polskim prawie autorskim jako forma zarządzania kulturą
Prawo prasowe między wymogami prawa, nakazami etyki a oczekiwaniami rynku w poszukiwaniu nowego modelu dziennikarstwa, Konferencja Ogólnopolska	5 czerwca 2014	Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej, Warszawa	Kultura polityczna a możliwość odmowy w prasie reklam i prywatnych ogłoszeń
Prawo autorskie i prawa pokrewne w instytucji kultury działającej w obszarze audiowizualnym, Konferencja Regionalna	12 czerwca 2014	Narodowy Instytut Audiowizualny, Warszawa	Zbiorowe zarządzanie prawami autorskimi w świetle najnowszych dyrektyw unijnych, Zagrożenia dla kultury i praw majątkowych twórców
Ewolucja Władzy wykonawczej w krajach Europy Środkowej i Wschodniej w okresie transformacji ustrojowej 1989-2014, Konferencja Ogólnopolska	13-15 czerwca 2014	Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji w Lublinie, Nałęczów	Zarządzanie kulturą w systemie polityczno-prawnym Białorusi.

Przestępstwa seksualne. Perspektywa prawna, psychologiczna i psychiatryczna, Konferencja Ogólnopolska	8-9 września 2014	Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej, Poznań	Uwarunkowania kulturowe przestępstw seksualnych
Edukacja we współczesnej Europie, Konferencja Międzynarodowa	30września-2 października 2014,	Uniwersytet Zielonogórski, Zielona Góra	Uwarunkowania kulturowe kształcenia prawników i politologów.
Stan nadzwyczajny jako zagadnienie polityczno-prawny, Konferencja Międzynarodowa	16 października 2014,	Uniwersytet Zielonogórski, Instytut Politologii, Zielona Góra	Bezpieczeństwo kulturowe a zagrożenia stabilności politycznej
Przejawy manipulacji w dziennikarstwie, reklamie i public relations, Konferencja Ogólnopolska	21-22 października 2014	Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie; Instytut Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej; Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, Instytut Kultury, Kraków,	Konstytucyjna zasada wolności prasy a zjawisko manipulacji przekazem prasowym
Status twórców utworów wkładowych w utworach audiowizualnych, Konferencja Ogólnopolska	29 października 2014	Katedra Własności Intelektualnej i Dóbr Niematerialnych, Uniwersytet Warszawski Wydział Prawa i Administracji, Warszawa,	Strukturalna budowa utworu.
Nowe procedury medyczne a prawo, Konferencja Ogólnopolska	28 listopada 2014	Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej, Warszawa	Pandemie w kulturze strachu
XXII Dni Praw Człowieka. Wojna na Ukrainie w perspektywie praw człowieka. Lublin Konferencja Międzynarodowa	9-10 grudnia 2014	Katedra Socjologii Prawa i Moralności, Instytut Socjologii, Wydział Nauk Społecznych KUL, Lublin	Wojna na Ukrainie i wolność prasy. Czy ukraińskie prawo prasowe spełnia standardy międzynarodowe?
Odpowiedzialność zawodowa zawodów zaufania publicznego	11 grudnia 2014	Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu, Wydział Nauk politycznych i Dziennikarstwa, Poznań,	Zawody regulowane w systemie prawnym Unii Europejskiej
V Ogólnopolskie Seminarium Medioznawcze, „Gatunki i Formaty we współczesnych mediach” Konferencja Ogólnopolska	26-27 marca 2015	Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej, Warszawa	Gatunkowe oblicza sprawozdań sądowych
VII Międzynarodowa Konferencja Naukowa. Systemy ochrony praw człowieka: europejski i azjatycki, Inspiracja uniwersalna-uwarunkowania	13-15 kwietnia 2015	Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach (Instytut Ekonomii i Administracji); Stowarzyszenie Parlamentarzystów	Prawo do identyfikacji kulturowej, narodowej i etnicznej w krajowych systemach prawnych państw Azji Centralnej a standardy uniwersalne i regionalne

kulturowe – bariery realizacyjne. Konferencja Międzynarodowa		Polskich (Zarząd Główny), Biuro Rady Europy w Warszawie, Warszawa	
Fundamentalne wartości i zasady ustrojowe. Model konstytucyjny a praktyka ustrojowa w Polsce, Konferencja Ogólnopolska	8-10 maja 2015r.,	Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego Wydział Administracji Wyższej Szkoły Ekonomii i Innowacji w Lublinie, Kazimierz Dolny	Niezawistość sądów.
II Międzynarodowy Kongres Azjatycki, Konferencja Międzynarodowa	20-21 maja 2015	Towarzystwo Azji i Pacyfiku, Wydział politologii i studiów międzynarodowych UMK, Instytut Nauk Politycznych UW, Toruń	Jedność społeczno-kulturowa euroazjatyckiej unii gospodarczej. Realna możliwość czy mrzonka
Facebook-Lustro mediów, Konferencja Międzynarodowa	12 czerwca 2015	Uniwersytet Gdański, Uniwersytet Jagielloński, Gdańsk	Prawne aspekty Facebooka przyzwoitość czy prawo
Medycyna i sport, Konferencja Ogólnopolska	23 czerwca 2015r	Wydział Prawa Uniwersytetu SWPS, Warszawa,	Tajemnica zawodowa psychologa a bezpieczeństwo zawodników,
Odslony polityki. III ogólnopolski kongres politologii, Konferencja Międzynarodowa	22-24 września 2015	Uniwersytet Jagielloński, Kraków, Polskie Towarzystwo Nauk Politycznych, Komitet Nauk Politycznych Polskiej Akademii Nauk, Kraków	Władze publiczne wobec wymogów stawianych polityce medialnej w prawie międzynarodowym publicznym oraz europejskich systemach regionalnych
Media-Biznes-Kultura	8 października 2015	Instytut Filozofii, Socjologii i Dziennikarstwa Wydział Nauk Społecznych Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk	Rzecznik prasowy. Zadania i obowiązki
Idee, normy i instytucje Kongresu Wiedeńskiego – 200 lat później, Konferencja Ogólnopolska	15-16 października 2015	International Law Association, Warszawa	Wojna Krymska jako niezamierzony skutek i obraz słabości Kongresu Wiedeńskiego? Do czego prowadzi brak perspektywy historycznej
VI Międzynarodowa Konferencja Interdyscyplinarna, Konferencja Międzynarodowa	5-6 listopada 2015	Kujawsko-Pomorska Szkoła Wyższa w Bydgoszczy, Fondazione Vaticana Joseph Ratzinger, Benedetto XVI, Bydgosz	Bezpieczeństwo kulturowe. Wyzwania XXI wieku

Europa XXI wieku. Bezpieczeństwo Europy, Unii Europejskiej i Polski w obliczu nowych wyznań. Stan obecny i scenariusz na przyszłość, Konferencja Międzynarodowa	4-5 lutego 2016	Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa, Uniwersytet Adama Mickiewicza, Słubice	Bezpieczeństwo prawne a pewność prawa
--	-----------------	--	--

d) Kryteria oceny w zakresie dorobku dydaktycznego i popularyzatorskiego oraz współpracy międzynarodowej habilitanta, zgodnie z § 5 ww. rozporządzenia we wszystkich obszarach wiedzy

1) Uczestnictwo w programach europejskich i innych programach międzynarodowych lub krajowych

Dr Maria Gołda-Sobczak nie brała udziału w programach europejskich i innych programach międzynarodowych lub krajowych.

Udział w międzynarodowych lub krajowych konferencjach naukowych lub udział w komitetach organizacyjnych tych konferencji

a) Zebrania naukowe jednostek naukowych

Dr Maria Gołda-Sobczak bierze aktywny udział w zebraniach naukowych Instytutu Kultury Europejskiej UAM w Gnieźnie. W ramach prac organizatorskich opracowała szereg sylabusów przedmiotów i częściowo program studiów: „projektowanie kultury” oraz „judaistyka” (sylabusy przedmiotów: system polityczny Izraela, wiedza o współczesnym Izraelu, podstawy geopolityki). Uczestniczyła w zebraniach naukowych organizowanych przez Zakład Systemów Prasowych i Prawa Prasowego w Instytucie Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM oraz w seminariach doktorskich na Wydziale Prawa prowadzonych przez prof. zw. dr hab. Bogusława Banaszaka najpierw w Uniwersytecie Wrocławskim a następnie Zielonogórskim, podejmując próbę napisania dodatkowej, drugiej pracy doktorskiej z zakresu prawa, ale z braku czasu i licznych obowiązków domowych z zamiaru tego zmuszona była zrezygnować. Uczestniczyła także w seminariach naukowych i sympozjach organizowanych przez Centrum Praw Człowieka w Poznaniu, którym kierował prof. zw. dr hab. Roman Wieruszewski. Brała także sporadycznie udział w spotkaniach naukowych Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk.

b) Konferencje naukowe oraz Komitety organizacyjne konferencji naukowych

Zakres konferencji z udziałem dr Maria Gołda-Sobczak pokrywa się z listą w pkt 6. Ponadto włączała się w organizowanie konferencji w Instytucie Kultury Europejskiej, w którym jest zatrudniona, nie występując jednak na nich z konferencjami, gdyż tematyka ich koncentrująca się wokół problemów językoznawczych oraz dotyczącej wczesnej historii była odległa od jej zainteresowań badawczych.

2) Kierowanie projektami realizowanymi we współpracy z naukowcami z innych ośrodków polskich i zagranicznych, a w przypadku badań stosowanych we współpracy z przedsiębiorcami

Dr Maria Gołda-Sobczak nie kierowała takimi projektami.

3) Udział w komitetach redakcyjnych i radach naukowych czasopism

Dr Maria Gołda-Sobczak jest członkiem komitetu redakcyjnego „**The Peculiarity of Man**” numer ISSN 2083-9235, a także członkiem dwóch rad naukowych czasopism „**Etyka w Mediach**” numer ISSN 2080-8895 oraz „**Media i Medioznawstwo**” numer ISSN 2082-6621. Czasopisma te nie są związane z poznańskimi ośrodkami uniwersyteckimi. „The Peculiarity of Man” to czasopismo, którego celem jest ukazywanie przez pryzmat istotnych dla człowieka problemów w aspekcie jednostkowym i społecznym. Jego łamy otwarte są na wszystkich przedstawicieli najróżnorodniejszych dziedzin wiedzy, od szeroko pojętej humanistyki po nauki społeczne. Ambicjom pomysłodawców było to, aby w międzynarodowym zespole dochodziło do komunikacji pomiędzy różnymi kulturami i dziedzinami wiedzy. W 2016r. Dr Maria Gołda-Sobczak weszła w skład redakcji półrocznika „**Medyczna Wokanda**” numer ISSN 2081-4143.

4) Członkostwo w międzynarodowych lub krajowych organizacjach i towarzystwach naukowych

Dr Maria Gołda-Sobczak jest członkiem Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych oraz Polskiego Towarzystwa Naukowego Prawa Prasowego.

5) Osiągnięcia dydaktyczne i w zakresie popularyzacji nauki i sztuki

Dr Maria Gołda-Sobczak prowadziła spotkania popularyzujące wiedzę dla uczniów szkół średnich w Gnieźnie, Kościanie i Pobiedziskach a także na Uniwersytecie Trzeciego Wieku.

6) Opieka naukowa nad studentami i lekarzami w toku specjalizacji

Dr Maria Gołda-Sobczak jest promotorem 17 prac licencjackich zakończonych pozytywnym egzaminem licencjackim. Nie prowadzi seminarium magisterskiego gdyż takowymi w Instytucie Kultury Europejskiej UAM w Gnieźnie kierują wyłącznie profesorowie.

7) Staże w zagranicznych lub krajowych ośrodkach naukowych lub akademickich

Brak

8) Udział w zespołach eksperckich oraz konkursowych

Nie brała udziału w zespołach eksperckich, gdyż w tej roli w Instytucie Kultury Europejskiej UAM w Gnieźnie występują wyłącznie profesorowie.

Maria Gołda-Sobczak

Dr Maria Gołda-Sobczak
adiunkt w Instytucie Kultury Europejskiej
ul Kostrzewskiego 5
62-210 Gniezno

Poznań, 28 marca 2016 r.

Załącznik nr 4

Wykaz opublikowanych prac naukowych z uwzględnieniem wymagań określonych w Rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 r. w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego

(Dz. U. nr 196, poz. 1165)

A) Wykaz publikacji stanowiących osiągnięcia naukowe, o których mowa w art. 16 ust. 2 ustawy

M. Gołda-Sobczak, „Krym jako przedmiot sporu ukraińsko-rosyjskiego”; Wydawnictwo Naukowe SILVA RERUM, Poznań 2016 (ISBN 978-83-644447-71-6) (363 str.) monografia rec. prof. Jerzy Menkes (SGH), prof. Stanisław Wójcik (KUL)

B) Wykaz innych (niewchodzących w skład osiągnięć wymienionych w pkt A) opublikowanych prac naukowych

I. Monografie

M. Gołda-Sobczak, Szkice o kulturze i środkach społecznego przekazu, Wydawnictwo Naukowe Scriptorium, Opole 2014, ISBN 978-83-62625-80-2 (267 str.), rec. prof. Ryszard Kowalczyk (UAM), prof. Marek Chmaj (Uniw. Humanistycznospołeczny SWPS)

II Książki pod redakcją

1. „Media – IV władza?”, tom 2, Wydawnictwo Naukowe Scriptorium, Poznań – Opole 2011 (współredaktorzy Witold Machura, Jacek Sobczak), (ISBN 978-83-62625-09-3)
2. Polityczne i gospodarcze problemy współczesnej Azji, Toruń 2016, współautorstwo wstępu, ISBN 978-83-8019-355-0 (współredaktor Joanna Marszałek – Kawa), (całość 310 str.)

II. Rozdziały w pracach zbiorowych

1. Zwalczenie terroryzmu przez społeczność międzynarodową w: S. Pawela (red.), „Prawo w okresie społecznych przemian“, Wydawnictwo Elipsa Warszawa 2005, s. 125-154, (ISBN 83-88690-85-X), (całość stron 241)
2. Nierzyskokatolickie kościoły i związki wyznaniowe w systemie polityczno – prawnym Polski, w: „Zderzenie czy dialog państw narodowych w Europie?“, (współautor W. Sobczak) red. J. Sobczak, A.W. Mikołajczak, Wydawnictwo Naukowe WNPiD UAM, Poznań 2008, s. 187-212, (ISBN 978-83-60677-47-6), (całość stron 392)
3. Zakres przedmiotowy swobody sumienia i religii w systemie prawnym ONZ, (współautor W. Sobczak), w: T. Gardocka, (red.) „Dylematy Praw Człowieka“, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2008, s. 306-324, (ISBN 978-83-7611-094-3), (całość stron 453)
4. Historical Truth and the Possibilities of its Normative Consequences, w:“Norm and Truth”, Edited by M. Piechowiak, Wydawnictwo School of Humanities and Journalism in Poznań, Poznań 2008, s. 182-192, (ISBN 978-83-87653-52-1), (całość stron 206)
5. Dziennikarstwo śledcze w polskim systemie prawnym, w: „Ukraińsko – Polskiej Naukowyj Dialog w Umanii”, red. Igor Krywoszeja PBIЦ Софія, Uman 2009, s. 65 – 74, (ISBN 978-966-2113-81-5), (całość stron 275)
6. Ochrona zabytków w polskim prawie karnym (współautor dr Witold Sobczak), w: „Prawna ochrona dóbr kultury”, red. T. Gardocka, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2009, s. 165 – 193, (ISBN 978-83-7611-415-6), (całość stron 243)
7. Problem wykluczenia etnicznego (współautor Witold Sobczak), w: „Prawa mniejszości narodowych”, red. T. Gardocka, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2010, s. 350-381, (ISBN 978-83-7611-772-0), (całość stron 483)
8. „Uchodźcy ze wschodu” w systemie polityczno – prawnym Rzeczypospolitej (współautor W. Sobczak), w: „ Uchodźcy w Polsce i w Europie” stan prawny i rzeczywistość, red. T. Gardocka, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2010, s.244-254, (ISBN 978-83-7611-773-7), (całość stron 263)
9. Problem wywozu dóbr kultury w świetle rozporządzeń Unii Europejskiej, (współautor W. Sobczak) w: „Prawna ochrona zabytków” red. T. Gardocka, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2010, s. 250-261, (ISBN 978-83-7611-770-6), (całość stron 404)
10. Dżihad i jego znaczenie w islamie, w: „Etyka w mediach” 2009, vol. 2, Wydawnictwo Naukowe CONTACT, Poznań 2009, s. 124 – 132 (ISBN 978-83-60251-29-4), (całość stron 155)

11. Sytuacja prawna prokuratora w systemie politycznym państwa (współautor W. Sobczak), w: „Zawody prawnicze”, red., T. Gardocka, J. Sobczak, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2010, s.206 – 222, (ISBN 978-83-7611-769-0), (całość stron 267)
12. Tajemnica dziennikarska w systemie prasowym Stanów Zjednoczonych, (współautor W. Sobczak), w: „Czy istnieje czwarta władza? Wolność prasy w teorii i praktyce”, red. T. Gardocka, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2010, s. 289-414, (ISBN 978-83-7611-771-3), (całość stron 429)
13. Prawo do wizerunku a wolność prasy (współautor W. Sobczak), w: Prawo, etyka czy rynek? „Zmiany w polskich mediach po 1989 roku”, red. K. Wolny – Zmorzyński, W. Furman, B. Nierenberg, J. Marszałek – Kawa, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2010, s. 80 – 109, (ISBN 978-83-7611-634-1), (całość stron 226)
14. Prawo do informacji a utrwalanie wizerunku nagiej osoby bez jej zgody, w: Media – czwarta władza?, tom 2, red., Maria Gołda – Sobczak, Witold Machura, Wydawnictwo Naukowe Scriptorium, Poznań - Opole 2011, s.77-96, (ISBN 978-83-62625-09-3), (całość stron 430)
15. Ochrona praw człowieka a islam (współautor dr Witold Sobczak), w: „Kulturowe uwarunkowania współczesnej Azji”, red., J. Marszałek-Kawa, R. Gawłocki, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2011, s. 160-199, (ISBN 978-83-76-11-922-9), (całość stron 279)
16. Przekaz audiowizualny z rozprawy sądowej, w: „Wymiar sprawiedliwości a media”, red., G. Tylec, Wydawnictwo Naukowe Scriptorium, Warszawa-Opole 2012, s.153-170, (ISBN 978-83-62625-29-1), (całość stron 289)
17. Nadużycie wolności seksualnej w przekazie internetowym (współautor W. Sobczak), w: „Oblicza internetu. Internet jako przestrzeń komunikacji i dialogu”, red. M. Sokolowski, Wydawnictwo PWSZ w Elblągu, Elbląg 2012, s. 283-302, (ISBN 978-83-62336-15-9), (całość stron 356)
18. Freedom of Thought, Conscience, Religion in Ukraine in the Case Law of the ECHR. Attempt at an Analysis on the Example of the Case Svytao – Mykhaylivska Parafiya v. Ukraine (współautorzy W. Sobczak, K. Jędraszczyk), w: “Ukraina – Polska – Unia Europejska. Polityczny, gospodarczy i społeczno kulturalny wymiar współpracy”, red., K. Jędraszczyk, O. Krasinski, W. Sobczak, Poznań 2012, s. 275 – 297, (ISBN 978-83-7654-170-9), (całość stron 751)
19. Prawo do wizerunku w świetle poglądów judykatury (współautor W. Sobczak), „Komunikacja wizualna w reklamie, public relations i w prawie”, red. W. Furman, K.

Groń, J. Snopek, K. Wolny-Zmorzyński, Wydawnictwo Poltext, Warszawa 2013, s. 219 – 244, (ISBN 978-83-7561-209-7), (całość stron 312)

20. Prawo do ochrony środowiska jako prawo człowieka (współautor W. Sobczak), „Wpływ standardów międzynarodowych na rozwój demokracji i ochronę praw człowieka”, t. 1, red. J. Jaskiernia, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2013, s. 528 – 556, (ISBN 978-83766-24-11), (całość stron 709)
21. Sytuacja prawna mniejszości polskiej na Litwie, w: „Obszar byłego ZSRR. Klęska demokracji czy transformacja”, red. S. Gardocki, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2013, s. 111-146, (ISBN 978-83-7780-813-9), (całość stron 222)
22. Prawo kościołów i związków wyznaniowych do emitowania w radiu i telewizji programów religijno – moralnych, społecznych i kulturalnych. Gwarancje instytucjonalne pluralizmu wyznaniowego a rzeczywistość, w: „Instytucjonalne gwarancje zasady pluralizmu politycznego w Polsce na tle standardów europejskich, red. M. Paździor, B. Szmulik, Innovatio Press Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Ekonomii i Innowacji, Lublin 2014, s. 65-82. (ISBN 978-83-64527-06-7), (całość stron 442)
23. Protection of the elderly people-european standards and the reality of Poland, w: „Old age-a public health challenge. Selected issues”, red. M. Zysnarska, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, Poznań 2014, s. 13-36, (ISBN978-83-7597- 230-6), (całość stron 158)
24. Свобода использования культурных ценностей в европейском правовом порядке. Международные стандарты, w: Т. Л. Курас (ред.), „ Правовая политика современной России: реалии и перспективы. Материалы международной научно-практической конференции”, Иркутск 2014, s.122-137 (współautor Jacek Sobczak),
25. Poszukiwania nowego modelu dziennikarstwa, w: J. Sobczak, J. Skrzypczak (red.), „O profesjonalizacji dziennikarstwa”, Wydawnictwo Naukowe Scriptorium, Opole 2014, s. 25-60 (współautor Jacek Sobczak), (ISBN 978-83-62625-87-1), (całość stron 325)
26. Lokowanie produktu w audycjach telewizyjnych. Wymogi normatywne w: J. Skrzypczak (red.) „Nowe media, dylematy, zagrożenia, szanse”, Wydawnictwo Naukowe Scriptorium, Opole 2014, s. 67 – 86, (ISBN 978-83-62625-86-4), (całość stron 311)
27. Wyzwania dla samorządów terytorialnych w obszarze kultury wynikające z programu unijnego „ Kreatywna Europa” w: A. Lutrzykowski (red.), „Polski samorząd terytorialny. Europejskie standardy i krajowa specyfikacja”, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2014, s. 285-300, (ISBN 978-83-8019-058-0), (całość stron 381)

28. Zagadnienie ochrony praw człowieka na Ukrainie w Decyzjach Komitetu Praw Człowieka (współautor W. Sobczak), w: H. Stroński, J. Gołota, O. Krasiński (red.), Ukraina – Polska – Unia Europejska. Ze studiów nad przekształceniami ustrojowymi na przełomie XX i XXI wieku, Wydawnictwo Lwów – Olsztyn – Ostrołęka 2014, s. 156 – 168, (ISBN 978-83-62775-19-4), (całość stron 574)
29. Unia Europejska wobec potrzeby ochrony danych osobowych w: J. Jaskiernia (red.), „Europejski system ochrony praw człowieka. Aksjologia – instytucje – efektywność” t. 3, Wydawnictwo Adam Marszałek i Fundacja Nowe Teraz, Toruń 2015, s.151-168, (ISBN 978-83-8019-140-2), (całość stron 678)
30. Aneksja czy secesja Krymu? w: S. Gardocki (red.), „Rosja i jej sąsiedzi. Studia i szkice”, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2015, s. 53-112, (ISBN 978-83-8019-208-9), (całość stron 256)
31. Freedom of assembly and its necessary restraints, [w:] M. Sitek, P. Terem, M. Wójcicka (red.) „Collective human rights in the first half of the 21th century”, Alcide De Gasperi University of Euroregional Economy in Józefów, Wydawnictwo Alcide De Gasperi University of Euroregional Economy in Józefów, Józefów 2015, s. 13 -26 (współautor: Jacek Sobczak), (ISBN 978-83-62753-57-4), (całość stron 507)
32. Koncepcja obszarów metropolitarnych i miejskich obszarów funkcjonalnych a zadania samorządu terytorialnego w: M. Klimek, J. Czerw (red.), „Samorząd powiatowy w Polsce. 15 lat doświadczeń (1999 – 2014), Wydawnictwo Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, Lublin 2015, s. 73 – 92, (ISBN 978-83-61307-30-3), (całość stron 656)
33. Zadania Krajowej Radiofonii i Telewizji w zakresie udostępniania dóbr kultury, w: M. Barańska, A. Balczyńska – Kosman, M. Balcerek – Kosiarz, K. Duda (red.), „Polityka medialna w Polsce. Bilans dwudziestolecia obowiązywania ustawy o radiofonii i telewizji”, Wydawnictwo Naukowe WNPiD UAM, Poznań 2015, s. 177 – 196, (ISBN 978-83-62907-6205), (całość stron 232)
34. Wolność zgromadzeń i jej konieczne ograniczenia, w: J. Marszałek – Kawa, M. Popławski (red.), „Społeczeństwo i polityka. Doświadczenia i wyzwania. Księga dedykowana Profesorowi Alfredowi Lutrzykowskiemu”, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2015, s. 425 – 451, (ISBN 978-83-8019-295-9), (całość stron 484)
35. Zawody regulowane w systemie prawnym Unii Europejskiej, w: J. Skrzypczak, M. Urbaniak (red), „Zawody zaufania publicznego? Wybrane zagadnienia odpowiedzialności zawodowej radców prawnych i lekarzy”, Wydawnictwo Nauka i Innowacje Poznań 2015, s. 79 – 104, (ISBN 978-83-64864-41-4), (całość stron 370)
36. Prozelityzm jako zjawisko kulturowe. Standardy europejskie, w: J. Skrzypczak, J. Sobczak (red.), „Media religijne i wyznaniowe w Polsce i na świecie”, Wydawnictwo Naukowe SILVA RERUM, Poznań 2015, s.77 – 89, (ISBN 978-83-64447-69-3), (całość stron 293)

37. The status of the profession of journalist, w: J. Skrzypczak, J. Sobczak (red), „Professionalism in Journalism in the Era of New Media”, Wydawnictwo Logos Verlag Berlin GmbH, Berlin 2015, s. 71 – 83, (ISBN 978-3-8325-4179-1), (całość stron 333)
38. Warsztat sprawozdawcy sądowego, w: W.Godzic, A.Kozieł, J.Szylko-Kwas, (red), „Gatunki i formaty we współczesnych mediach, Wydawnictwo Poltext, Warszawa 2015, s. 129-142, (ISBN 978-83-7561-583-8), (całość stron 462)
39. Status egzemplarzy obowiązkowych, a powinności wydawców prasy jako czynniki w polityce kulturalnej państwa, w: T. Kononiuk K.Kakareko (red.) „Zawód dziennikarza wobec współczesnych wyzwań” Warszawa 2015r.s. (45-58), (całość stron 298)
40. Criminal – Law Protection of Natural Enviroment in the Polish Legal System, w: Jerzy Babiak (red.), w: „Studies of economic and social processes. Society and Economy in the 21st Century”, Poznań – Środa Wielkopolska 2015, s. 201-215, (ISBN 978-83-928934-1-7, 978-83-943161-6-7, (całość stron 229)
41. Wykładania proeuropejska w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego, w: K.Urbaniak (red.), „Skarga konstytucyjna zagadnienia teorii i praktyki”, Poznań 2015, s. 277-295, ((ISBN 978-83-64864-45-2), (całość stron 295)
42. Wykorzystywanie utworów w dydaktyce. Między otwartymi zasobami edukacyjnymi a dozwolonym użytkiem publicznym, w: W.Lis, G. Tylec, „ Działalność naukowo-dydaktyczna w świetle prawa autorskiego”, Lublin 2015.s. 107-130, (ISBN 978-83-8061-195-5), (całość stron 275)
43. Związek własności z kulturą w nauczaniu św. Jana Pawła II, w: M.Klimek, B.Więckiewicz (red.), „Dziedzictwo Jana Pawła II. Przesłanie dla Polski”, Lublin 2016, s.159-180, (ISBN 978-83-61307-34-1, (całość stron 271)
44. Internet jako pole eksploatacji przekazów prasowych, w: A.Jaskiernia, K.Gajlewcz-Korab, „Rozwój Internetu a zmiany w mediach, systemach medialnych oraz społecznych”, Warszawa 2016, s.5-20, (całość stron 333)

III. Artykuły

1. Źródła terroryzmu, *Athenaeum Political Science*” Nr 13, Toruń 2004s. 9-26, (ISSN 1505-2192)
2. Spór o definicję terroryzmu, „Wiedza i Umiejętności”, *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Umiejętności Społecznych w Poznaniu*, 2004, t.5 (25), s.47-63, (ISSN 1730-0541)

3. Współczesne islamskie organizacje terrorystyczne i ich działalność, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Zarządzania i Prawa” 2005, Nr 2 (18), s. 113-131, (ISSN 1734-2198)
4. Systemy relacji między państwem a kościołami i związkami wyznaniowymi, w: „Środkowoeuropejskie Studia Polityczne”, Poznań, 2008, nr 1, s. 61-110, (ISSN 1731-7513)
5. Wolność sumienia i wyznania, jej gwarancje w systemie prawnym Rady Europy oraz orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu; „Ius Novum”, nr 3 2008, Warszawa 2008, s. 87-116, (ISSN 1897-5577)
6. Wolność sumienia i wyznania w świetle najnowszych orzeczeń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (współautor dr Witold Sobczak), w: „Środkowoeuropejskie Studia Polityczne” Poznań 2009, nr 1 – 2, s. 137 – 157, (ISSN 1731-7517)
7. The individual towards the rules of law, „Про Українське Право”, Число VI – VII, Київський національний дослідницький університет імені Тараса Шевченка, Київ 2011 – 2012, s. 360-385, (ISBN 978-966-306-024)
8. Wolność sumienia i wyznania jako prawo człowieka, „Annales UMCS. Sectio K. Politologia” Lublin, 2012, vol. 19 (1), s. 27-65, (ISSN 1428-9512)
9. Problem rejestracji kościołów i związków wyznaniowych w polskim systemie prawnym, (współautor Jacek Sobczak) w: „Środkowoeuropejskie Studia Polityczne” Poznań 2012, nr.3, s. 55-86, (ISSN 1731-7517)
10. Prawa ludzi w podeszłym wieku w systemie prawa Rady Europy i Unii Europejskiej, w: „Themis Polska Nova” Toruń 2013, nr 2 (5), 128 – 151, (ISSN 2084-4522)
11. Konstytucyjny obowiązek zapewnienia szczególnej opieki zdrowotnej osobom w podeszłym wieku, „Medyczna Wokanda” Poznań 2013, nr 5, s. 9 – 28 (współautor Jacek Sobczak), (ISSN 2081-4143)
12. Zbiorowe zarządzanie prawami autorskimi w świetle najnowszych dyrektyw unijnych. Zagrożenia dla kultury i praw majątkowych twórców, „Zarządzanie Mediami” Kraków 2013, t. 1(3), s. 183-200, (ISSN 2353-5938)
13. Digitalizacja i udostępnianie w Internecie dorobku kulturowego oraz ochrona zasobów cyfrowych, „Zarządzanie Mediami” Kraków 2013, t. 1(4), s. 201- 214 (ISSN 2353-5938)
14. Ochrona danych osobowych osób fizycznych w prawodawstwie Unii Europejskiej i ich wpływ na sferę kultury, w: „Media i Medioznawstwo”, Opole 2014, Nr3-4 (11-12/III) z 2013, s. 23-41, (ISSN2082-6621)

15. Zgromadzenia publiczne w polskim systemie prawnym i ich znaczenie dla kultury i sztuki, w: „Środkowoeuropejskie Studia Polityczne” Poznań 2014, nr 2, s. 151 – 172, (ISSN 1731-7517)
16. International Aspect of the Status of Academic Freedom in European Culture w: „Środkowoeuropejskie Studia Polityczne” Poznań 2014, nr 3, 145 – 168, (ISSN 1731-7517)
17. Wolność korzystania z dóbr kultury i wolność badań naukowych w: „ Media i Medioznawstwo” Opole 2014, nr 1(13/IV), s.9 – 38, (ISSN 2082-6621)
18. Ramy prawne satyry, „Studia Iuridica”, „Miscellanea” Warszawa 2014, nr 59, s.71-94, (ISSN 0137-4346)
19. Kultura polityczna a możliwość odmowy publikacji w prasie reklam i prywatnych ogłoszeń, „Themis Polska Nova” Toruń 2014, nr 1(6), s. 174-185, (ISSN 2084-4522)
20. Regionalizacja w Europie. Idea, granice normatywne i ich realizacja, „Themis Polska Nova” Toruń 2014, nr 2(7), s.127-145, (ISSN 2084-4522)
21. Opłaty reprograficzne w polskim prawie autorskim jako forma zarządzania kulturą, „Zarządzanie w Kulturze” 2014,2015, z.2, s.131-149, (ISSN 1896-8201, e-ISSN 2084-3976)
22. Wojna na Ukrainie a wolność prasy. Czy ukraińskie prawo prasowe spełnia standardy międzynarodowe w warunkach wojny propagandowej z Rosją?, „Studia Prawnicze KUL” Lublin 2015, 2(62), s. 31 -76 (współautor J. Sobczak) (ISSN 1897-7146)
23. Perspectives of Regionalisation in Europe, „Środkowoeuropejskie Studia Polityczne”, Poznań 2015 nr 3, s.125-142 (ISSN 1737-7517)
24. Demonstracyjne okazywanie lekceważenia w miejscu publicznym Narodowi Polskiemu Rzeczypospolitej Polskiej lub jej konstytucyjnym organom, a wolność wyrażania poglądów „Themis Polska Nova” Toruń 2015, nr 1(8), s. 168 - 189, (ISSN 2084-4522)

Maria Gordka-Sobczak